

**КОМЕРЦИЈАЛНА
БАНКА**

БАНКА ПОСЛОВНОГ СВИЈЕТА
Будва 086 - 451 - 471
Подгорица 081 - 234 - 380
Бар 085 - 313 - 893

ПРИМОРСКЕ НОВИНЕ

ИЗЛАЗИ МЈЕСЕЧНО • ГОДИНА XXXII • БРОЈ 490. • БУДВА, 30. СЕПТЕМБРА 2003. ГОДИНЕ • ЦИЈЕНА 0,50 Е

ДЕПОНИЈА НА ЛОВАЊИ ЗАТВОРЕНА, СМЕЋЕ ПОНОВО „УКРАШАВА“ ОБАЛУ

БЛОКИРАНА И – СВЈЕТСКА БАНКА (2)

ЈУБИЛЕЈ НАЈСТАРИЈЕ ШКОЛЕ У ЦРНОЈ ГОРИ
ПОНОС МОРИЊА (2)

ОБНОВЉЕНА ЦРКВИЦА НА ХРИДИ КРИМОВИЦЕ

**СВЕТИ НИКОЛА
ПОНОВО СЈАЈИ** (10)

(Фото: Слободан Цветић)

ДА ЛИ ЂЕ И КАДА БУДВА ДОБИТИ ЗАТВОРЕНИ БАЗЕН

ПРЕДСЈЕДНИК ОПШТИНЕ БУДВА ВЕСНА РАДУНОВИЋ ПОДНІЈЕЛА ОСТАВКУ

**„ИЗРАЗ МОЈЕ ВОЉЕ
И ЖЕЉЕ“** (3)

ЈАДРАНСКИ САЈАМ ИЗМЕЂУ ДВИЈЕ ПОСЛОВНЕ ГОДИНЕ

ГРАДИЋЕ СЕ КОНГРЕСНА ХАЛА (5)

ИЗЛОЖБА: РЕСТАУРАЦИЈА КАТЕДРАЛЕ СВЕТОГ ТРИПУНА У КOTORУ
НАГРАДА ЗА ЗАШТИТУ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА (11)

ИНТЕРВЈУ:
ЕГОН МИХАЈЛОВИЋ

**АКТИВИРАТИ КУЛТУРНУ
ПОЛИТИКУ**

ATLASMONT БАНКА

FILIJALA BUDVA

FILIJALA BAR

FILIJALA HERCEG NOVI

086/ 401-840

085/ 318-135

088/ 21 - 130

АКТУЕЛНОСТИ

ДЕПОНИЈА НА ЛОВАЊИ ПОНОВО ЗАТВОРЕНА – СМЕЋЕ ПОНОВО „УКРАШАВА“ ОБАЛУ

**БЛОКИРАНА И –
СВЈЕТСКА БАНКА !**

Смеће поново „украшава“ обалу. И то је најатрактивнији дио – будванску, тиватску и которску општину. Поновила се, наиме, љетошња слика, када су у среде сезоне контејнери били данима пуни, а отпад с њих и око њих пријетио – епидемијом. Како смо дочекали туристе, тако смо их испратили. Смећем. Неславно и за крајеве који се не баве туризмом.

Актери су као и љетос – исти. Депонију на Ловањи, где се одлаже смеће из три поменуте општине блокирали су у другој половини септембра мјештани Кавча и Грађиошице, у општини Тиват. Одбор формиран од представника ових мјесних заједница, чији чланови дежурају поред магистралног пута на улазу у депонију, како би спријечили улаз камиона, одржао је састанак пред закључење овог броја нашег листа. Они су поновили да је нова блокада услиједила због тога што нису испоштоване обавезе које су љетос, након што је прва блокада прекинута како се не би угрозила сезона, које су преузеле три општине као и предузеће Регионални водовод који су одлучили да граде нову санитарну депонију. На састанку је поново вљено како смеће даље не смije да „украшава“ туристичку „оазу“ каква је Ловања, да је угрожен и тиватски аеродром. Казали су да ће у својим захтјевима остати упорни док се не испуне обавезе, што значи да ће се блокада наставити.

Но, нови проблем је настало управо када су они који су се обавезали да ће правити нову депонију, почели и да договорено реализују. Исти они који су блокирали прилаз старој депонији, спријечили су градитеље који су отпочели радове на изградњи нове, у непосредној близини. Општина Котор је одредила на својој територији земљиште, ангажован је за тај посао бањалучки „Интеграл“, паре је обезбиједи-ла Свјетска банка (ради се о износу од 1, 3 милиона евра). Мјештани Кавча и Грађиошице су блокирали пут који су почели да граде Бањалучани од магистралног друма према локацији будуће депоније.

Никола Самарџић, предсједник општине Котор каже да су овим потезом мјештани Кавча и Грађиошице, који су чак потегли и старе аустроугарске карте како би доказали да је земљиште предвиђено за нову депонију њихово, угрозили важан пројекат за развој туризма на овом подручју и да посљедице могу бити веома тешке. Извођач радова ће сигурно тражити да се плаћају „пенали“ због заустављања радова без његове криице. С друге стране због настале ситуације може бити и блокирана помоћ Свјетске банке без које би овај пројекат био веома тешко реализован. Самарџић напомиње да се ради о савременој депонији и да заиста није јасно због чега је услиједила блокада пута.

Предраг Ђелобрковић из Регионалног водовода био је још оштрији. Он је казао да је у питању самовоља појединца, малтене хајдучија која угрожава пројекат који финансира Свјетска банка. Не само да можемо изгубити паре за депонију, него и углед пред свијетом, који уопште не може да разумише наше блокаде, и који ће убудуће све мање бити заинтересован да нам помогне.

И пошто нема разумијевања од стране оних који су блокирали и прилаз старијој депонији и изградњи нове, ствар је стигла на - суд. Которска општина је доставила све потребне и валидне папире Основном суду у Котору, захтијевајући да се што прије омогући наставак радова на изградњи нове депоније која рјешава једно крупно питање цијelog региона.

До закључења овог броја, ништа се није промијенило. Комуналци Будве, Тивта и Котора сназале се на разне начине да бар дио смећа износе из градова и насеља уз њих, градитељи из Бањалуке чекају да поново активирају машине. У општини Котор очекују хитан одговор суда јер се ради о проблему који превазилази општинске границе. Како ће се замршена ситуација разријешити обавијестићемо читаоце у идућем броју.

С. Ш. Г.

Грађани насеља Рафаиловићи и Бечићи обратили су се петицијом министру уређења простора у Влади РЦГ и предсједнику општине Будва тражећи од њих да предузму све радије и мјере које им стоје на располагању како би спријечили, обуставили и забранили даљу градњу станови за тржиште супротно од одредбама важећег детаљног урбанистичког плана у овом насељу.

- Наше насеље је ограниченог простора и већ је у њему изграђено на десетине зграда за продају станови и других зграда који су по габариту и спратности далеко изнад било којих прописаних стандарда који су предвиђени за наш детаљни урбанистички план. Таквом градњом, супротном од планом утврђене, угрожен је животни простор мјештана и осталих становника чији су објекти у цјелини заклоњени, туристичка понуда скоро уништена, сведена од зоне ексклузивног туризма на одмаралишта, простор девастиран, а плажа већ препуњена па није у могућности да прими ни постојеће госте. Посебан проблем представља инфраструктура, недостатак воде и струје, нерегулисане отпадне воде, тако да су се фекалије из постојеће канализације и дивљих пријељача већ изливале у самом насељу и на плажи и само чудо нас је спасило од зараде ширег обима – наводи се у петицији са око 100 потписа и наглашава да би се интервenciја министра и предсједника када је у питању градња мимо дозвољеног габарита и спратности, као и давања нелегалних пријељачака на водоводну и канализациону мрежу, морала огледати у далеко ефикаснијем раду инспекцијских служби које се не би требале устезати ни од подношења кривичних пријава против одговора.

ПЕТИЦИЈА ГРАЂАНА НАСЕЉА РАФАИЛОВИЋИ И БЕЧИЋИ МИНИСТРУ УРЕЂЕЊА ПРОСТОРА И ПРЕДСЈЕДНИКУ ОПШТИНЕ БУДВА

**ЗАУСТАВИТИ
ГРАДЊУ СТАНОВА
ЗА ТРЖИШТЕ**

- Градњом супротном од плана утврђен животни простор мјештана и осталих становника
- Тражи се забрана издавања дозвола за изградњу нових становица за тржиште или забрана наставка радова на започетим објектима
- Одлуке о забрани градње, како захтијевају поштансни писци, CO треба да донесе на виредној сједници похишном посешују

них лица јер је и та казна предвиђена Законом.

Потписници петиције траже да надлежни органи не издају ниједно одобрење мимо одредба плана и да забране давање било каквих одобрења за изградњу зграда са становима за тржиште, а да се већ на наредној сједници CO Будва донесе забрана на започетим објектима.

- Предлажемо да се план Рафаиловића и Бечића обустави од даљег извршења, привремено на двије године, док се не донесе нови у складу са Генералним урбанистичким планом којим би се санирало постојеће стање. Новим детаљним урбанистичким планом треба да се поред стамбених предвиђе туристички и други садржаји општег карактера (саобраћајнице, паркини, пошта, амбуланта, апотека, мјесни центар...) – пише у петицији грађана насеља Рафаиловићи и Бечићи и наглашава да то, ипак, не подразумијева

потпуну обуставу издавања грађевинских дозвола, јер би се оне издавале лицима која том градњом рјешавају стамбено питање, своје или чланице уже породице, као и за изградњу малих породичних кућа и пансионира за издавање туристима.

По важећем детаљном урбанистичком плану ниједан објекат не прелази површину од 1000 квадратних метара, па, пошто је издавање дозвола за такве објекте у надлежности Општине, потписници петиције сматрају да постојећи одборнички сазив Скупштине општине Будва може донијети одлуку о заустављању изградње становица за тржиште на виредној сједници која би била заказана по хитном поступку. Предлоге одлуке које треба да донесе Скупштина општине урадиле би, како се захтијева у петицији, надлежне општинске службе и представници потписника петиције.

В. М. С.

КВАЛИТЕТ МОРСКЕ ВОДЕ ЗА КУПАЊЕ И РЕКРЕАЦИЈУ НА ЦРНОГОРСКОМ ПРИМОРЈУ

ЗАДОВОЉАВА, АЛИ...

- Овојодишињи резултати повољнији неће ранијих година
- Најуј生殖нији локалитети Порт Милена, Словенска плажа (Грђевица), хоће „Фјорд“, Доброта, Прчан, Мељине...
- Једино у Барској оштаници вода I класе на свим локалитетима

се и интензивитет загађења мора фекалним отпадним водама и рекреацију. Такође, очекује се да на отвореном дијелу Црногорског приморја квалитет морске воде за задовољавајућег квалитета за купање и рекреацију, рибарство и марикультуру. У Црној Гори, Уредбом о класификацији и категоризацији вода (СЛ. Лист РЦГ 14/96), у сарадњи са стручним тимовима Института за биологију мора из Котора и Републичког хидрометеоролошког завода из Подгорице, који изводе петнаестодневне анализе физичких, хемијских и микробиолошких параметара морске воде на Црногорском приморју, и у сарадњи са стручним тимом ЈУ Центар за екотоксиколошка истраживања из Подгорице, који изводе мјесечне анализе хемијских и токсичних параметара у водама луčkih акваторијума на Црногорском приморју. Анализи морске воде је до 2002. године рађена са 55 локација, док се број локација ове сезоне повећао на 80, како би биле узете у обзор све локације које се користе за купање и рекреацију.

Бактериолошком анализом присуства и броја укупних колиформних бактерија и бактерија фекалног порјекла одређује

поручљива за купање и рекреацију. Такође, очекује се да на отвореном дијелу Црногорског приморја квалитет морске воде за задовољавајућег квалитета за купање и рекреацију, рибарство и марикультуру. У Црној Гори, Уредбом о класификацији и категоризацији вода (СЛ. Лист РЦГ 14/96), регулисани је да квалитет морске воде која се користи за купање и рекреацију мора да за-довољавајући границе I и II класе, док се у Бококоторском заливу очекује квалитет воде II класе. Под водама I класе, сходно овој Уредби, подразумјева се да се у 100 мл узорка воде може наћи до 500 укупних колиформних бактерија и до 100 фекалних бактерија. Воде II класе су воде код којих се у 100 мл узорка може наћи до 10.000 укупних колиформних бактерија и до

2000 фекалних бактерија. Током сезоне 2003. године, морска вода је анализирана у периоду од 1. јуна до 15. септембра 2003. године. Овогодишња ситуација је повољнија од прошлих година, јер током осамосаманализа на само неколико локација, квалитет морске воде је повремено прелазио границе дозвољене за купање и рекреацију. Те локације су Порт Милена у Улцињу, Словенска плажа (код Грђевице) у Будви, купалиште хотела „Фјорд“, Доброта и Прчан у општини Котор и Мељине, купалиште хоте-

ла „Плажа“, купалиште РВИ у општини Херцег Нови. На већини локација на Црногорском приморју морска вода је била задовољавајућег квалитета за купање и рекреацију, док је на великом броју локација квалитет морске воде константно задовољавао границе I класе, што свједочи о њивовом изузетном квалитету.

На основу посљедњих анализа, рађених у периоду од 15. до 19. септембра 2003. године може се закључити да је квалитет воде на највећем броју локација задовољавајући. Од

„ЦВЈЕТАЊЕ МОРА“, БАКТЕРИЈЕ...

Загађење приобалног мора фекалним отпадним водама, представља најраспрострањенији и један од најозбиљнијих облика загађења мора са копна јер се ово загађење континуирано и у све већим количинама слива у приобаље у свим регионима свијета. Док се у развијеним земљама примјењују прописи који подразумјевају изградњу скупих постројења за пречишћавање фекалних отпадних вода прије испуштања у море, те дугих подморских испуста који фекалије одводе до „сигурних“ дубина и велике удаљености од обале, у земљама у развоју фекалне отпадне воде се непречишћене испуштају на малим дубинама, неадекватним подморским испустима, или разним каналима, потоцима и ријекама стижу до саме обале и плит-

ки море. Фекалне отпадне воде са од органских материја која служи као извор нутријената (хране) разним микробиолошким организмима (алгама, дијатомима, бактеријама), чија је карактеристика да се у води развијају и размножавају у количинама које им дозвољава храна. У присуству огромних количина нутријената у фекалним водама, микробиолошки меси, дакле, интензивно и прекомјерено размножавају и стварају последице као што су „цвјетање мора“ које је може да изазове последице и по људско здравље, затим развој разних бактерија које су узрокници болести као што су разне стомачне инфекције, коњуктивитис, инфективни хепатитис, и разне друге заразне болести.

У општини Улцињ, од узоркованих 6 локалитета, 4 купалишта су имала морску воду I класе, а 2 II класе. У општини Бар, морска вода је на свих 9 узоркованих локалитета била I класе. У општини Будва, морска вода се анализира на 22 локалитета, од којих је квалитет морске воде био I класе на 17, а II класе на 3 локације, док је на двије локације квалитет морске воде прелазио границе II класе. У општини Тиват, морска вода се анализира са 9 локалитета, од којих, морска вода на 7 локација је задовољавала критеријуме I класе, а на 2 локације била је II класе. На подручју општине Херцег Нови, од узоркованих 17 локалитета, квалитет морске воде на 10 локација био I класе, а на 7 локација II класе. Александра Ивановић

**ДОГОВОР ГРАДОНАЧЕЛНИКА ИЗ ОПОЗИЦИОННИХ
ОПШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ**

ЖАЛБА САВЈЕТУ ЕВРОПЕ

• О дискриминационском понашању акцулентија црногорској режими према општинама у којима је опозиција на власти биће упознати Савјет Европе • Примјер Будве и Херцег Новог када је у штанију одлука о враћању неизрађеног земљишта слиједиће и у осмалих 11 опозиционих општина • Референдум о „преуређењу“ ЈП „Морско добро“

Актуелни црногорски режим, односно власт коју он спроводи у Црној Гори, дискриминационски се понаша према општинама у којима је на власти опозиција. Углавном СНП, СНС, НС и ЛСЦГ. А тих тринаест општина (Херцег Нови, Котор, Будва, Цетиње, Никшић, Колашин, Мојковић, Пљевља, Шавник, Жабљак, Плужине, Беране и Андријевица) чине дводесет трећине Црне Горе и по територији коју заузимају и по броју становника.

Ово је, између остalog, речено новинарима након састанка представника тринаест општина Црне Горе у којима је на власти опозиција, који је 13. септембра одржан у хотелу „Маестрал“ у Милочеру. Поред градоначелника и њихових

КОНКРЕТНО

Весна Радуновић је на конкретним примјерима објаснила дискриминацију коју акцулентији црногорски режим спроводи тамо где нема општинску власт. Она је нагласила да се не изјашавају финансијске обавезе према општинама у којима је на власти опозиција, што се коси и са законима и са уставом. Има и отимања имовине: најновији примјер укњижавања Владе РЦГ на штапиште које од Будве води до Рафаиловића, и које представља општинску имовину говори о својеврсној хајдуцији власти.

првих сарадника разговарају који су били затворени за јавност присуствовали су и високи функционери опозиционих странака и партија: Зоран Жижкић, потпредсједник СНП, др Божидар Бојовић, СНС, др Ранко Кадић, такође из СНС, Саво Ђурђевић НС, Чемал Перовић ЛСЦГ и представници удружења за враћање имовине ранијим власницима.

Црна Гора је донијела Закон о реституцији, али је актуелни режим све учинио да се његова примјена не омогући - истакао је Зоран Жижкић. -На нама је да учинимо све што је у нашој могућности у општинама где вршимо власт да се имовина враћа ранијим власницима, јер је то један од битних предуслова за европске интеграције. Конечно је то и ствар мора.

Новинарима се обратила и градоначелница Будве Весна Радуновић. Она је истакла да је на милочерском скупу закључено да се кроз неку врсту референдума, који ће бити спроведен у шест приморских општина грађани изјасне о томе какво предузеће „Морско добро“ им је потребно. Да ли садашње ЈП, које је основала Влада РЦГ да би пунила свој буџет, или пак регионално предузеће које ће на прави начин газдовати најужим појасом уз обављену.

Мишљења смо да је то предузеће потребно формирати на регионалном нивоу, јер оно треба да се бави проблемима приобалног појаса на начин који ће користити општинама које „леже“ уз море, а не које ће радити добром дијелом управо супротно. Сада то јавно предузеће ради, углавном, за актуелни режим - казала је госпођа Радуновић.

У Милочеру је договорено да остале општине у којима је на власти опозиција, слиједе примјер Будве и када је у питању независни синдикат радника локалне самоуправе. Општина Будва је основала такву асоцијацију недавно. Опозиционе општине ће, како је закључено на овом састанку убјудише тијесно сарађивати и када су у питању медији. И писани и електронски ТВ Будва ће бити кућа која ће повезивати локалне ТВ центре, а детаљи сарадње у другим медијима, првенствено у радио кућама и локалним и регионалним новинама, биће утврђени касније.

На овом скупу је закључено да учесници скупа, први људи у опозиционим општинама напису писмо које ће бити упућено Савјету Европе. У том писму ће бити на конкретним примјерима указано на дискриминацију коју власт у Републици чини према општинама у којима коалиција ДПС-СДП нема већину.

На састанку градоначелника поменутих општина

договорено је да се осујете намјере власти да на предстојећем попису становништва угрози и грубо наруши права грађанина, што се већ на неки начин наговјештава. Уколико се догоди да грађанин не може слободно да се изјасни о томе ко је он и уколико буде покушаја да се кроз овај попис легализује незаконито стечена имовина (попис има доста рубрика са обиљем података о сваком пунолетном грађанину), у ових тринаест општина ће наћи начина да такав попис пониште.

На састанку у „Маестралу“ је било доста ријечи и о враћању земљишта и градског грађевинског земљишта које није приведено намјени. Договорено је да у осталим 11 општина слиједе примјере општина Будва и Херцег Нови које су дојијеле одлуке о враћању тог земљишта ранијим власницима.

Црна Гора је донијела Закон о реституцији, али је актуелни режим све учинио да учинимо све што је у нашој могућности у општинама где вршимо власт да се имовина враћа ранијим власницима, јер је то један од битних предуслова за европске интеграције. Конечно је то и ствар мора. Новинарима се обратила и градоначелница Будве Весна Радуновић. Она је истакла да је на милочерском скупу закључено да се кроз неку врсту референдума, који ће бити спроведен у шест приморских општина грађани изјасне о томе какво предузеће „Морско добро“ им је потребно. Да ли садашње ЈП, које је основала Влада РЦГ да би пунила свој буџет, или пак регионално предузеће које ће на прави начин газдовати најужим појасом уз обављену.

Мишљења смо да је то предузеће потребно формирати на регионалном нивоу, јер оно треба да се бави проблемима приобалног појаса на начин који ће користити општинама које „леже“ уз море, а не које ће радити добром дијелом управо супротно. Сада то јавно предузеће ради, углавном, за актуелни режим - казала је госпођа Радуновић.

У Милочеру је договорено да остале општине у којима је на власти опозиција, слиједе примјер Будве и када је у питању независни синдикат радника локалне самоуправе. Општина Будва је основала такву асоцијацију недавно. Опозиционе општине ће, како је закључено на овом састанку убјудише тијесно сарађивати и када су у питању медији. И писани и електронски ТВ Будва ће бити кућа која ће повезивати локалне ТВ центре, а детаљи сарадње у другим медијима, првенствено у радио кућама и локалним и регионалним новинама, биће утврђени касније.

С. Ш. Г.

ПРЕДСЈЕДНИК ОПШТИНЕ БУДВА ВЕСНА РАДУНОВИЋ ПОДНИЈЕЛА ОСТАВКУ

„ИЗРАЗ МОЈЕ ВОЉЕ И ЖЕЉЕ“

Предсједник општине Весна Радуновић поднијела је 18. септембра оставку на ту функцију.

- Ова одлука је апсолутни израз моје воље и жеље да вратим себи свој живот. Све ово вријеме водила сам рачуна о три ствари: да сачувам свој образ и образ моје двије породице, Радуновић и Борета, да будем достојан представник коалиције ЛСЦГ - „Заједно за Будву“ и да помогнем своме граду - написала је у својој оставци Весна Радуновић захваљујући свима који су са њом искрено и добротворно сарађивали, посебно потпредсједнику Општине Веселину Маркови-

ћу. - Наша сарадња и наш заједнички рад прошли су многа искушења и показали једну велику и неспорну вриједност. Коалиција чији смо представници може да функционише када се пронађу људи који желе да раде у корист града и грађана, када имају исти племенити циљ, добробит свих.

По постизборном споразуму Либералног савеза и коалиције „Заједно за Будву“ предсједника општине предложе Либерални савез. До закључења овог броја нашег листа није званично саопштено ко ће бити кандидат за новог предсједника.

ПРВА РАДНА СЈЕДНИЦА ОСНИВАЧКОГ ОДБОРА РЕГИОНАЛНОГ ПРЕДУЗЕЋА ЗА ВОДОСНАБДИЈЕВАЊЕ

КОНСТИТУИСАН СЕКРЕТАРИЈАТ И УТВРЂЕН ПРОГРАМ РАДА

• Хоће ли српаци усјејши да уједине приморске општине у заједничком иншересу • Сушинска проблема није само у шећничкој опремљености већ и у организацији рада у овим предузећима • Трошкови пословања предузећа мноштво су вени од приступа који се обезбеђују продајом воде • Министар шуризма Предраг Ненезић оцјенио да је понуђена реализација пројекта једини мотив и рационалан приступ у решавању проблема водоснабдевања

ку у Игалу се чуло да је уједине приморске општине у заједничком интересу остаје да се види. Први кораци у том правцу показали су велику заинтересованост општина и озбиљност у приступу реализацији пројекта.

На првој сједници Оснивачког одбора у Игалу конституисан је оперативно тијело - Секретаријат, који ће помагати Оснивачком одбору у раду. Сједиште Секретаријата ће бити у Котору а чиниће га стручњаци из различитих општина - економиста из Будве, инжињер из Херцег-Новог и Улциња у санацији цетињског водовода уложене 1,2 милиона евра, у Котору преко милион евра а нешто мање у Бару. Скоро 700.000 евра инвестирано је у санацију мреже у Будви, 62.000 у Тивту и око 300.000 евра у Херцег-Новом.

Закључили смо да суштина проблема није само у техничкој опремљености већ и у организацији рада у овим предузећима - рекао је Томас Шиплер, представник консултантске куће Менаджмент консалтинг сервис из Франкфурта која је ангажовала KFW банку.

Минулих година њемачки партнери је преко 5 милиона евра уложио у санацију система водоводне мреже општина овог регионали али се ситуација није билније поправила јер никад веће несташице воде нису биле него минулог јула а водоводна предузећа, сва осим барског, и даље поступају са губицима. Анализом пословања вододржавајућих предузећа кроз некоја кључних параметара дошло се до врло занимљивих података. Трошкови пословања предузећа много су већи од прихода који се обезбеђују продајом воде. На сваки кубик, у већини општина губи се по 20 центи, у Котору, Улцињу и на Цетињу 30 и више центи. Главни потрошачи су домаћинства али они плаћају двоструко нижу цијену од правних лица што је неодрживо. Даљом анализом је утврђено да предузећа највише троше за плате и струју. Зато је неопходно, прије оснивања новог регионалног предузећа много тога промјенити у систему дистрибуције, наплате, у техничком дијелу и организацији рада у садашњим предузећима.

Између остalog неопходно је регистровати све потрошаче, направити најбрз тока водоводног система по општинама, увести цјелодневно мјеђуређење наплате и постапљавање организације рада новог регионалног предузећа на промјенити у систему дистрибуције, наплате, у техничком дијелу и организацији рада у садашњим предузећима. Између осталих неопходно је регистровати све потрошаче, направити најбрз тока водоводног система по општинама, увести цјелодневно мјеђуређење наплате и постапљавање организације рада новог регионалног предузећа на промјенити у систему дистрибуције, наплате, у техничком дијелу и организацији рада у садашњим предузећима.

Са свим овим предлогима из програма рада сагласио се и представник Владе (која ће у овом регионалном предузећу имати 24,55% акционарског капитала) министар туризма Предраг Ненезић. Он је оцјенио да је понуђена реализација пројекта једини мотив и рационалан приступ у решавању проблема водоснабдевања на црногорском приморју и Општини Цетиње. Затражио је да се што прије утврде конкретни задаци како би и Влада могла адекватно да реагује и пружи помоћ у реализацији пројекта.

Слиједећи састанак Оснивачког одбора новог регионалног предузећа биће одржан почетком октобра у Тивту. Секретаријат у Котору почиње да ради 1. октобра. Д.Ивановић

НА КРАЈУ ОВОГОДИШЊЕ ТУРИСТИЧКЕ СЕЗОНЕ

ЛУНО НОЋЕЊА, А ПАРА...

Баш како и стоји у наслову овог текста: овогодишња туристичка сезона биће упамћена по великом броју, преје свих, до мајских гостију. И када су у питању хотели и када је ријеч о другим видовима смјештаја туристичке суштине није било знатно више него током сезоне 2002. А колико ће новца бити инкасирано, за сада се не зна. Својење економских биланса услиједиће тек најава затварања свих хотела, а то значи током новембра. Но судећи према изјавама оних који су јетољети директно радили са туристима, финансијски ефекти ће бити слабији од очекивања.

У највећем (још увијек) хотелско-туристичком предузећу на нашој обали ХТП „Бујданска ривијера“ су задовољни посјети током гостију. Нарочито домаћих. О томе какви су финансиски ефекти, кажу, нешто касније. У хотелима овог предузећа на Бујдану, Милочеру, Светом Стевану и Петровцу гости су до 1. септембра остварили 370. 000 ноћења, што је у поређењу са истим периодом прашле године боље за 17 проценат.

- Ове сезоне у нашем саставу је био и хотел „Александар“, који је иначе власништво АМСЈ, па је проценат ноћења боли. Реално, ако се не рачуна овај хотел на Словенској плажи повећаје представља 8 процената, што је испак задовољавајуће, каже Никола Кентера, директор продаје ХТП „Бујданска ривијера“.

Домаћи гости су остварили чак 81 одсто ноћења. Пред сезону било је ријечи о знатној бољој посјети странаца, али и ово је показало да од масовне посјете странаца јужним плајама бар за сада нема ништа.

Свакако да то нису резултати којима можемо бити задовољни, али ни 19 одсто није мало. Треба имати на

АКТУЕЛНОСТИ

ТУРИСТИЧКИ РАЗГОВОРИ:

РАЈКО ЈАНКОВИЋ, ЗАКУПАЦ ПЛАЖЕ МИРИШТА

ОСТАЊЕМО БЕЗ ДОМАЋИХ ТУРИСТА

Да ли је туризам само збир статистичких података или финансијски добитак остварен на задовољство туристичких радника. Званични подаци кажу да је протекла туристичка сезона била усјешна. Рајко Јанковић дугогодишњи туристички радник, закупац плаже и власник ресторана у ували Миришта једној од најатрактивнијих локација у Боки се не слаже са званичним ставовима.

- Мислим да смо дошли у једну тешку позицију кад је упитању црногорски туризам. Имамо неке објективне чињенице које не можемо промијенити. То је низак стандард људи, који су ти који троше тај новац. Чека се упорно на привредно оживљавање. Уважавајући овакве околности има, ипак, ствари које можемо промијенити - каже Јанковић и истиче да се стидљиво понегде проговори или се нигде званично не чује да немамо политику ни стратегију туризма. - То званичници неће да признају. Ту нема ни помена од стратегије која има везе са стварношћу. Важно је да тај документ, план активности има везе са простором са менталитетом, са навикама људи, са степеном образовања. Дуго сам у туризаму. Страшно волим тај посао. То ће ми остати вјечита љубав и инспирација. Као човјек који не воли да ради површно, настојим да стално учим. Учим путујући и поредећи са искustvima других. Ми као народ нијесмо спремни да учимо, да прихватимо туђе знање, него најжалост они који промовишу ову назови стратегију туризма покушавају да својим концептом дођу до оригиналних рješenja. То је заиста смислено и за много већу земљу, са већим обалом и већим потенцијалима. Све је свијет већ рекао. Само треба поћи мало, признати да паметни уче, а будале траже експериментална rješenja. Врло брзо би се неке ствари побољшале. Овако сумњам.

Истичући да је у 35. годишњем туристичком раду кроз путовања и посјете свјетским туристичким центрима налазио инспирацију и начин побољшања туристичке понуде Јанковић каже да је европски туризам ипак далеко испред нас.

- Ми смо дошли до неког појма еколошка држава. То је нешто што изазива смисаље код свих оних који се озбиљно баве туризмом. Прошетајте само црногорском обalom. И у ауту са затвореним стклами не можете да останете од смрада, а да не кажем за призоре око пута, чак и оних споредних који су затрпани смећем. О недостатку струје и воде да и не говоримо. Тунис је земља која на туристичким мапама Медитерана 15 година није уопште постојала. И тамо је велика прљавшина, али хотели су беспрекорни. Примјера ради јашем камилу пустинjom - улазим у хотел са базеном од 500 квадратних метара - хиљаду кубика воде. За десет дана боравка у Тунису нијесам ниједном имао несташницу воде ни струје, а цијели Тунис има само једну ријеку која се појави само онда кад падне киша. Исти је случај са Кипром који је климом и положајем близак географски Црној Гори. Имају стражаре проблеме са водом али ниједан хотел нема те проблеме. Становништво се свјесно одриче воде у корист хотела, наводи примјере из свијета Рајко Јанковић и наглашава да је то код нас незамисливо. Имамо страшно јефтину воду која се расипа. Баште цвјетају, а хотели немају воду. То су ствари које се могу решити дosta једноставно, али не погодују онима који имају дosta материјалног. Не схватамо да стварамо

по оценама многих изузетан. Цијенећи мој напор, и сувласника, поштујући простор који је природа створила, успјели смо сачувати природне карактеристике које су постојале. Ми смо то само надоградили и уредили и дали неопходну туристичко - угоститељску допуну кроз неколико садржаја. Чини ми се да је то направљено као један пример квалитетног пројекта. Међутим није доволно да један ресторан буде добар, а остали да буду у неком просјеку. Иначе, никад није добро кад нешто превише штучи. У Црној Гори неко кад помоли главу она се мора обавезно „срезати“ у сваком погледу. Треће године од кад сам почeo да ради на овом пројекту пред-

ставници Фонда за развој Владе Црне Горе заједно са представником „Морског добра“ дошли су и понудили ми помоћ у виду врло повољног кредита, нешто што ми је било изузетно потребно јер сам узимао новац од приватника као што су сви радили са ужасно

ли ћар то бескрупулузно користе.

Ресторан и Плажа у ували Миришта на егзотичном лушичком полуострву и овог јетра угостили су велики број домаћих и страних гостију. Лушица је и протеклих мјесеци била туристичка атракција - али у

оптерећујућим каматама. Новац никад нијесам добио, а морао сам се још удужити да бих окончао елаборат пројекта - каже Јанковић истичући да је то отприлике једна држава према улагању у туризам, према пројекту који је био у старту амбициозан и тежак. - Чинjenica је да смо обеспарцили да сваког мјесеца наш стандард знатно пада. У мјери колико смо сиромашнији обрнуто пропорционално смо „богатији“ за некултуру, примитивизам и држава која се манифестише на простору који није баш мали - 200 метара у дужини и 300 метара у залеђу који смо усипјевали да све ове године одржавамо чистим. Људи као да се намјерно труде да за неки ситни, ма-

плановима и пројектима развоја туризма још није тртирани на заслужен начин.

- Почетак девастације Лушице, изузетно квалитетног и вриједног простора је видљив на сваком кораку. Истина, није у толикој мjeri да неке ствари не могу да се зауставе. Лушица је доста велики простор - 45 километара квадратних. Ако упоредимо Републику Монако има неких 30 квадратних километара. Дванаест одсто црногорске обале отпада на лушичко пољоство. И то не било кавка обала. Са десетак увала од којих свака завршава са плажом. Највећа је увала Миришта са Арзом - једна од најљепших микрорегија на црногорском простору.

Један невјероватно харизматичан и позитиван простор који не оставља никога равнодушним - констатује Јанковић и наглашава да већ 15 година скреће пажњу на Лушицу. - Не посустајем, али видјевши какви су резултати тих напора требао бих да сам давно одустао. Држи ме то што сам коријенима везан за Лушицу и што по природи свог бића не могу да прођем поред нечег што је лоше а да то не покушам поправити. То кошта заиста пуно енергије али и новца. Велики проблем је однос локалне власти - односно државе према таквим ресурсима. Тај и такав простор уопште није нашао место у Мастер плану развоја туризма у Црној Гори. Невјероватно звучи, али је истинито. Лушица није никад споменута. Кад се разматра развој туризма по општинама натјерао сам одбор у Херцег Новом да ме прими јер сам дао нека рјешења неку моју визију тог пројекта како би Лушица требало да изгледа условно га назавши "Лушица - туристичко насеље". Тражио сам и добио четири сата за екипу ДЕГ која ради тај пројекат да обиђу Лушицу. Они су обивавши тај простор били усхићени. Нажалост све је остало на томе.

Будућност наше туристичке понуде по његовим ријечима, није обећавајућа.

- У читавој несрћи која нас је задесила са ратовима последњих година имали смо и једну срећу - добили смо дефинитивно цијело србијанско тржиште. Мало њих се усушивало рећи да имамо добар туризам захваљујући домаћим гостима из Србије, Босне и Херцеговине и Македоније. Значи имали смо срећу да смо за протеклих тешких тринаест година имали какав-такав туризам. Плашим се да ћemo за пар година доћи у ужасно тешку позицију, да ћemo имати полупразне објекте и хотеле и мноштво објеката угоститељске понуде који су морам признати на завидном архитектонском нивоу. Поправља се и тај сервис који нам је увијек био проблематичан. Попушавамо да се и на силу и некад кисјело насијемо што је манир, ипак, сасвим нормалан у свијету. Све је то прилично добро и лијепо. Један број луксузних кафеа и ресторана могу да се пореде са најлуксузнијим ресторанима и кафићима у Италији и Француској, али mislim da ћemo за пар година изгубити србијанско тржиште. ПРОШЛЕ године Министарство туризма је направило катастрофалне грешке истакавши заштиту кафа у Црној Гори не би исто коштало као у Београду. Смијешне ствари да мијешамо политику и оно што нам свима значи живот. Окренули смо добар дио србијanskog тржишта ка Турском, Бугарском, ту је Тунис и Грчка већ стара дестинација за Србију. Нијесмо ни свјесни колико смо изгубили. Колико је и тај гост који је дошао оставио новца. Да ли је тај број довољан да бисмо могли да живимо. По неким мојим процјенама испада да гост који дође овде потроши 5 до 10 евра дневно укључујући смјештај са исхраном. То је катастрофално. Једна Мајорка која је у неким плановима слична Црној Гори за коју се везујемо као сличну дестинацију најшој, израчуната је да гост који тамо борави потроши око 50 евра дневно, а настоје да имају 80 до 100 евра по госту на дан.

СУСРЕТИ: НОРВЕЖАНИН ХУСЕ МАГНУС ДРУГУ ГОДИНУ БОРАВИ НА ЛИЈЕЧЕЊУ У ИНСТИТУТУ „ДР СИМО МИЛОШЕВИЋ“ У ИГАЛУ

ОВДЈЕ МИ ЈЕ БОЉЕ НЕГО У ФРАНЦУСКОЈ

- Прошле године сам био овдје и једва сам чекао да се поново вратим - каже Норвежанин Хусе Магнус који тек што је стигао са групом својих сународника у Институт "Др Симо Милошевић" у Игалу на лијечење и рехабилитацију. Већ 40 година болује од, у Норвешкој веома честе реуматске болести -

БЕХТЕРЕВ-а, (болести кичме и коријена зглобова) и осим у Игалу лијечио се и у француским бањама. Овде му се много више допада а резултати лијечења су знатно бољи. Больја је организација лијечења, терапије су много професионалније и на више нивоу него у Француској, истиче господин Магнус. Самим тим и резултати лијечења су много бољи. Прошле године када сам се вратио из Игала осјетио сам највећи побољшање за последњих десет година откад се лијечим.

Каже да му највише прија гимнастика. На нашу опаску да сличне вježbe може да ради и код куће истиче да то није исто јер

је врло битан климатски фактор - температура, влажност, па и једна специфична микроклима овог поднебља. Зато су ефекти терапије у овим условима много бољи него у Норвешкој. Млађи људи који долaze овде из Норвешке више воле минералну воду односно минералне купке или пошто он ову болест има дуго година и ти минерални саставци на његово лијечење немају такав утицај.

На наша питања шта мисли о окружењу, Игалу и Херцег Новом господин Магнус једноставно одговара да му се много свиђа овдје. Окружење је лијепо, додада ми се атмосфера и нара врдањи људи. Годинама је радио као менаджер инжењер у нафтној и гасној индустрији Норвешке али је прије 20 година радио и у једној бродској компанији. У том периоду често је био на релацији Ријека - Сплит тако да је има прилике да се упозна са људима тадашње Југославије. Садашњи боравци у Игалу само су наставак тада започетих пријатних путовања семинара и посјета екскурзија у хотелима.

Ж. К.

слабија платежна моћ гостију, информације и степену загађености мора, рестириције воде, проблеми са одвожењем смећа и појава медуза. У туристичком центру биљеже већи је за 70% у односу на прошлу годину, што се равна са најбољим осамдесетим годинама.

Кад је упитању излетнички туризам и екскурзије сезона је почела у априлу и ако је судити по најавама трајаће до половине октобра, тако да ће се тиме ублажити пад посјете. У постsezони которски хотелијери имају више најава семинара и посјета екскурзија у хотелима.

Замјерки нема много јер

како каже воли све да гледа

КОТОРСКА ТУРИСТИЧКА РАЗГЛЕДНИЦА

СЕЗОНА У ЗНАКУ ЈАХТИНГ И ИЗЛЕТНИЧКОГ ТУРИЗМА

- У односу на прошлу годину у Котору у септембру је боравило 25 % гостију мање у хотелима, камповима, одмаралиштима и приватном смјештају - каже директор которског Туристичког центра Раде Ђосо, али зато Которани су протекле сезоне изузетно задовољни наутичким туризмом. - Имамо 100 % повећање у односу на 2002. годину. Што се тиче путничких бродова на нивоу смјештаја године са бројем посјетилаца, али је

је врло битан климатски фактор - температура, влажност, па и једна специфична микроклима овог поднебља. Зато су ефекти терапије у овим условима много бољи него у Норвешкој. Млађи људи који долазе овде из Норвешке више воле минералну воду односно минералне купке или пошто он ову болест има дуго година и ти минерални саставци на његово лијечење немају такав утицај.

Замјерки нема много јер

Д. Ивановић

Жељко Комијеновић

АКТУЕЛНОСТИ

ПОВОДИ: ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА ОД КАПИТУЛАЦИЈЕ ИТАЛИЈЕ (2)

ДА СЕ НЕ ЗАБОРАВЕ НИ ТАБУ ТЕМЕ

• Без познавања узрока неће преспашти љонављање трешака

У прошлом броју ових новина било је ријечи о трагедији у Кртолима дан након капитулације Италије. Трагедије би се наставиле да се Кртољани нису опирали ирационалним (ако не смишљеним) одлукама „шкаљарске групе“. (То је прикладнији израз него „Шкаљарски комитет“ за његов непопуларни дјел, јер су оправдане примиједбе да сви чланови МК КПЈ Котора нису били из Шкаљара, и да нису сви у свему били јединствени.)

Непосредно послиje масакра у Кртолима, испланирана је још страшнија трагедија: наређено је Кртољанима да нападну (такође голоруки) једно од најјачих војних утврђења на Јужном Јадрану. Смишљен је најбољи начин да се Кртољани истријебе, а и у овом случају, злочин би приписали оккупаторима и „лудим главама“ изгинулих. Неизвршење наређења, прогласили би кукачијском и издајом. План није остварен, па је затишкан, али је страшно како је планиран. „Убиства са предумишљајем“ осуђују се као злочини чак и „у покушају“. Планери злочина проживјели су овогемаљски живот на високим положајима, затим са „националним“ пензијама, окићени одликованима и другим признањима, а сада више нису живи да би могли сносити одговорност, или да би могли још некоме науздати, па ако им и Бог опрости нека мирно почивају. То не значи да заједно са њима и истина мора вјечно остати закопана. Она се копрца док не исплива, макар и са величким закашњењем.

Неке тзв. „лијеве“ грешке, али изван Боке, признate су и осуђене да се не би поновиле. У обимној литератури, и на неколико научних скупова о НОП-у у Боки, није смјело бити ни ријечи о грешкама шкаљарске групе.

Разлоги опадања
популарности НОП-а
у Кртолима

И након сахране жртава, данима је одјекивала кукњава уненрећених породица. Замјерано је шкаљарској групи што нико од њих није дошао да изјави сачешће ни једној породици страдалих, а прије су јели и пили у тим породицама, или су их оне чувале и носиле им у скровишта храну одвајају од уста своје дјете, јер су сви оскудијевали. Таква атмосфера је оживљавала и старе приче о антисрпском дјеловању Шкаљара још прије I свјетског рата. Разбуктане су и гласине о дослуху шкаљарске групе и Антона Мошкова такође из Шкаљара, генералштабног пуковника НДХ и Павелићевог савјетника за Боку. Из тога је извлечен закључак о усклађеној политики истребљивања Срба, па је указивано на примере у којима је то било препознатљиво.

С тим је повезано и убиство из засједе 28. марта 1942. Ива Старчевића. Једина му је „грешка“ била што је био најмлађи солунски добровољац из Кртоле и познавалац више језика. Десило се то чим је шкаљарска група успоставила контролу над самоорганизованом герилском групом. Да невоља буде већа, наређено је Кртољанима да они изврше тај задатак (да постану злочинци) и тако „доказују приврженост антифашизму“. Очекивано је да ће збор страху од одмазде народ бежати у шуме и тако се регрутовати партизани. То се није

остварило, али су због одмазде стријељана два немања Самардића, избеглице из Кривошића, а многи Кртољани пошапшени, нарочито интелектуалци, и послати у концлогоре и друга мучилишта. По кућама су вршene преметачине, малтретирања, поштртјен је однос према становништву, који је у почетку био знатно блажи. У званичној историографији НОБ-а и овај случај је изостављен - „заборављен“.

Обнављана су сјећања на јул 1942. о сувором убиству партизанке С. Р. Она је сином и кћерком отишла у партизане, а када су се патризани морали повуći из Боке, она је постала баласт (ако није још нешто згријешила). Враћена је из Загарача у Кавач са наређењем да је нечујно ликвидијају тамошњи активисти НОП-а, који су уцијењени тако строго да тај ужасни задатак нису смјели одбити. Да се несрћеница не би опирала или нешто посумњала, рекли су јој да је воде на сигурно, где је нико неће открити. Убили су је веслом у барци, везали јој велики камен око врата и утопили. Тако су опет пра-вославни Бокељи приморани да постану убице једне партизанке и партизанске мајке, католкиње, и то у Кртољском заливу! А не Тиватском или Которском, који су били ближи Кавчу. То је смишљено како би у случају одмазде или освете, православни Кртољани били жртве. Иако је злочин извршен у глуву доба ноћи, већ сутрадан су италијански рониоци претраживали читав залив између обале Кртоле и низа острва, што значи да нису знали прецизно место злочина. Да су им то дојавили извршиоци, или неко ко је нешто видио, не би било толико лутали. Па ко онда други могао дојавити него онај ко је то планирао и наредио? Леш је пронађен подаље од обале, а обдукција је утврдила да се радило о злочину, а не о самоубиству. Немогуће је и замислити да би то могли урадити активисти НОП-а без наређења шкаљарске

Послије претходних сјећања, тешко је било повјеровати у несрћни случај марта 1943. када је на партијском састанку у селу Трешњици (Грбља) пушка сама опалила у рукума једног члана шкаљарске групе и усмртила Блажа Ј. Смиљанића, јединог Србина и интелигентуалаца члана МК КПЈ Котора рођеног у Шкаљарима.

То је само дио онога што се дешавало широм Боке. Дакле, било је много озбиљних разлога за нагли пад популарности НОП-а у Кртолима. У таквој ситуацији је честитим присталицима НОП-а било веома тешко организовати даље активности. Околности нису биле као у другим дјеловима Боке, па су се и до гаји одвијали специфично.

Дилеме на коју страну
се сврстати

Упркос свим недаћама, дошло је до неког поновног самоорганизовања мјештана, нарочито када су се почeli враћati робијаши из италијанских казамата. Неки су већ имали личних искустава, а и на робији су доста сазнали, да су засирали од шкаљарске групе. Први је стигао Мирко Костић, из затворског одјељења болнице Мельине у коју је пребачен због тешке фазе тубerkuloze плућа (отворене каверне) заражене на злогласној Мамули. Сазнавши за страшну несрћу, у којој је изгубио и три рођака, не-

се и раније шушкало, али ко је то писнуо, са животом се опростио, каквих је и било седам случајева. Прави разлоги несугласица и раздвајања МК КПЈ Котор и Херцег-Нови јуна 1941. још увијек су покривили велом тајне. Као и прави разлоги зашто је затајио општенародни устанак на подручју новог МК КПЈ Котора. Ако је истина да су затајиле везе првог дана, што је са осталим данима? Устанак није трајао само један дан. Историјарима ће остати сложен задатак да и овај случај расвијетле како би сумњиве гласине престале.

Послије претходних сјећања, тешко је било повјеровати у несрћни случај марта 1943. када је на партијском састанку у селу Трешњици (Грбља) пушка сама опалила у рукума једног члана шкаљарске групе и усмртила Блажа Ј. Смиљанића, јединог Србина и интелигентуалаца члана МК КПЈ Котора рођеног у Шкаљарима.

Да искористи ситуацију неповољну за НОП, стигао је у Кртоле предратни активни капетан Бранко Ђекић са пратиоцима, у нади да ће привољети Кртољане за стављање под команду „краља и отаджбине“. Одржао је састанак са командом територијалне чете и главарима села, али су Кртољани били јединствени у томе да је то преурањено док се не разбистри ситуација и да може довести до подјела и братоубилаштва.

Нити један Кртољанин се тада није укључио у националистичке и четничке формације. Оправданje је било да не могу оставити села без заштите и препустити их на милост и немилост окружних фашиста из оближње тврђаве „док не стигну Западни савезници“.

цири Мирко Костић и Богдан Ђиновић, наклоњени НОП-у, који су због тога сматрани комунистима, иако нису били чланови КПЈ. Са робије се још нису били вратили резервни потпоручни Божо Барбич и Драго М. Лакичевић, резервни мајор Драго Миловић, сви активисти НОП-а, и политички неантагажован активни пуковник Стојан Ивковић. По повратку са робије, сви су одобравали дотадашње поступке терitorijalne чете. Тренутно је било најважније спријечити братоубилаштке сукобе и анархију безвлашћа, па је организовано наоружаних патрола и страже по селима обезбеђено пуни ред и мир. Организована је и опсада форе Радишевић, како би се спријечио излазак тамо заборављених фашиста и њихов напад на села.

Шкаљарској групи се то није свијало, али нису долазили у Кртоле. Слали су поруку за поруком да се сви војни обвезници укључе у Тиватски или Грбљски батаљон, који су били у фази формирања. Кртоли су тада имали толико за пушку способних да су могли формирати свој батаљон, али то од њих није ни тражено. За укључење у Тиватски батаљон није се нико пријавио, а за Грбљски је било свега пет добровољаца од којих два брата нису били староседиоци Кртоле.

И заиста, италијанске батерије око Тројице, под командом партизана, тукле су фор, али непрецизно и са малим бројем граната које нису нанијеле никакве штете. Таква паљба обично претходи правом артиљеријском нападу, ради ректификације, провјере колико и на коју страну гранате промашују циљеве, па су више биле опасне за оне који су чињели опсаду него за оне унутар дебелих бедема. Све што је уградила артиљерија, растијерала је опсаду форе, а њу су ућуткале њемачке „штуке“ бомбама, митраљирањем, али и прорнорим звијдањем, које је уливало страх у kosti италијана, и не само њих. Од извршења наређења: „Хитно, и по сваку цијену, заузети фор Радишевић!“ Уз то су дати и подаци, наводно по изјави Италијана који су напустили фор, да је тамо остало свега 50 фашиста

вјерних Мусолинију. (Касније ће се показати да их је било више). Њемци није нико помињао, али су их осматрачи распознали по шљемовима, „шмајсерима“ и „шарцима добошарима“ оружја која Италијани нису имали. Вјероватно су послиje одступања оних Италијана који нису били фашисти, а прије опсаде, дошли морским путем? Тешко би им Кртољани могли науздити, па и да се нису утврдили у тврђави, неосвојиво ни за ондашња најсавременија борбена средства. Било је ризичних покушаја приближавања фору бијелом заставом ради преговарања о предаји, али свако приближавање је одбјајано митраљеским рафалима. Кртољани су од наредбодавца

ЧЕКАЛИ ДА СЕ РАЗБИСТРИ СИТУАЦИЈА

Да искористи ситуацију неповољну за НОП, стигао је у Кртоле предратни активни капетан Бранко Ђекић са пратиоцима, у нади да ће привољети Кртољане за стављање под команду „краља и отаджбине“. Одржао је састанак са командом територијалне чете и главарима села, али су Кртољани били јединствени у томе да је то преурањено док се не разбистри ситуација и да може довести до подјела и братоубилаштва.

Нити један Кртољанин се тада није укључио у националистичке и четничке формације. Оправданje је било да не могу оставити села без заштите и препустити их на милост и немилост окружних фашиста из оближње тврђаве „док не стигну Западни савезници“.

тражили објашњење, којим средствима да освоје такву тврђаву?

Убрзо је стигла наредба да се на тзв. „Новом мулу“ сачека браћера Шима Вуксановића и Грађије Николића, која ће из војног складишта Жупа допремити оружје за напад на фор.

У пратњи интендантског поручника Тона Пасковића, оружје је стигло. Било је у стотину италијанских пушака, више сандука пушчане муниције и неколико сандука ручних бомби. Од очекиваних минобаца, митраљеза и бацача пламена, којима би могли бар узнемиравати фашисте, није било ништа. Пасковић је прењио оно што му је речено: да ће услиједити артиљеријско разарање форе, и да одмах затим мора услиједити пјешадијски напад за заузимање форе. Увијајући и сам да би то било масовно самоубиство, обећао је да ће о ситуацији обавијестити оне који су га послали.

Ко је побједник на бојиштима Лепетана и Тројице

И заиста, италијанске батерије око Тројице, под командом партизана, тукле су фор, али непрецизно и са малим бројем граната које нису нанијеле никакве штете. Таква паљба обично претходи правом артиљеријском нападу, ради ректификације, провјере колико и на коју страну гранате промашују циљеве, па су више биле опасне за оне који су чињели опсаду него за оне унутар дебелих бедема. Све што је уградила артиљерија, растијерала је опсаду форе, а њу су ућуткале њемачке „штуке“ бомбама, митраљирањем, али и прорнорим звијдањем, које је уливало страх у kosti италијана, и не само њих. Од извршења наређења:

„Хитно, и по сваку цијену, заузети фор Радишевић!“ Уз то су дати и подаци, наводно по изјави Италијана који су напустили фор, да је тамо остало свега 50 фашиста

рана, увијек туђом руком и усменим наређењима.

Нико није објаснио како је јединица од 120 Њемаца усред бијела дана прошила неометано читаву Херцегновску ривијеру до Лепетана, где је читав дан, 14. септембра 1943. вођена борба. Погинули су: Анто Бажигети, Никола М. Братовић, Петар Пејовић, Мате Стјепчић, Нико Вуковић и Јово Вуловић. Осим двојице, сви су Грбљани. Теже су рањени Саво Тичић, који је изгубио очи и Марко В. Ердеговић који је изгубио руку, а било је и пет Грбљана лакше рањених. Од Италијана који су се ставили под партизански команду, довољно је да се састави под једном Кртољанима који су се ставили под партизански команду и као „права војска“ истурени у прве борбене редове, погин

ЉУДИ И ДОГАЂАЈИ

СУСРЕТИ НА ОБАЛИ

Јутро је септембарско, тринаесто, доста ведро, послије неколико кишних дана. Испред хотела "Монтенеро А" у Бечићима директор овог објекта Бранко Лопчић се поздравља с необичним гостом, који је изнад препланулог лица свезао црвену марму. Сиједа брада никако да га узбији - човјек се непрестано смјиши. Рекло би се од среће. Прилазе остали радници хотела, ту су и неки гости, загрљаји, поздрави... Има и хотелских гостију који пошто су се поздравили с човјеком који сиједа на бицикл, крећу ка плажи.

Необични гост којег испраћају зове се Ладислав Марковић. Има 65 година, инжењер је машинства, радни вијек је провео у фабрикама родног Мартина, мјеста које је удаљено 260 километара од Братиславе, пензионер. На море је дошао и кући се враћа - бициклом!

Из Мартина се Ладислав на плави Јадран упутио 15. августа. Превалио је 640 километара возећи кроз Аустрију, Мађарску, Хрватску, Босну и Херцеговину. У путу је провео 21 дан и онда се сместио у хотел "Монтенеро" за који се опредијелио пошто је погледао пропагандни материјал агенције "Глобтур" која је представила у Словачкој међитранску понуду.

- Дуј је био пут, знам и ви се чудите, као и готово сви којима сам овдје причао како сам стигао - смјиши се Ладислав Марковић. - Но, вјерујте, било је занимљиво. Веома. Славао сам обично у хотелима и мотелима уз друм, понекад и у дрвеним кампима кућицама. Разговарао сам с људима упознајући земље и крајеве, дешавало се да ме позивају на конак и вечеру. То су лијепе успомене које се не заборављају.

Снажан утисак на госта из Словачке оставио је јединствени кањон Таре, Жабљак, Скадарско језеро, такође. Одушевљен је нашом обалом, људима, који су, каже, слични Словацима. Сличне су нам и земље, истиче, само што је ваша љепша. Има море јединствено, планинска језера, па то велико Скадарско... Посебно је уживао на Бечићима плажи где се предавао по цио дан мору и сунцу. Бицикл је тада био закључан. Заволио је особље, истом мјером му је

ДО МОРА И НАЗАД - МЈЕСЕЦ И ПО!

● Ладислав Марковић из Словачке до мора ћуштовао 21 дан, а нешто дуже у Јадрану возећи - бицикл ● По савјету љекара се "вишо" у седло и од бицикла се више не одваја ●

Одмор у хотелу "Монтенеро" у Бечићима за - памћење

и враћено и одлучио је да поново дође идућег љета. Послије осмодневног одмора, сјео је опет на бицикл.

- За повратак сам изабрао нешто другачију трасу. Биће мало дужа, хоћу да упознам нове људе и крајеве. И путовање ће бити дуже, али вриједи. Биће времена за одмор када се вратим - рекао нам је прије него што ће се поздравити са својим домаћинима, симпатични Словак.

Марковић се од малих ногу бавио спортом. Но, како су године пристизале, почели су да "шкрапле" зглобови, нарочито су бољела колења. Нису помагала креме, љекови разни. По савјету љекара "вишо" се у седло. И послије доста вожње почeo се осjećati болje.

- Нема више болова у колењima нити других здравствених сметњи. Бицикл ме је повратио у живот, добио сам нову снагу, вољу такођe и понекад се осjećam и као младић. Чудо. Препоручујем свима који имају сличних про-

блема да набаве бицикл. Здравима, такођe јер вјерујем да итекако вожња и превентивno дјeluje, рекао нам је Ладислав.

Бициклиста времешни нам је казао и ово: најтеже ми је успут падао то што сам морао да тражим телефоне да се јавим мојима, јер не носим мобилни. Обилазио је поште, пробао преко јавних говорница, али често није могао да добије своју фамилију. Што се пак тиче кварова, свега у два наврата су гуме попустиле.

- Није било проблема, носим собом цијelu радионицу. Ту су резервни делови, гуме, алат. Када се нешто поквари, сам поправљам. Па то је бицикл, није тешко. Све је међuника, а ја сам дugo радио сличne послове. А временама имам на претек. Од како возим бицикл и стрпљењa - рекао нам је на kraju kratkog razgovora u Bечiћima, vedi penzioner Ladišlav Marković, otac troje djece, nemirni putnik koji je mnogo zavodio našu obalu. C. III. G.

Бициклиста времешни нам је казао и ово: најтеже ми је успут падао то што сам морао да тражим телефоне да се јавим мојима, јер не носим мобилни. Обилазио је поште, пробао преко јавних говорница, али често није могао да добије своју фамилију. Што се пак тиче кварova, свега у два наврата су гуме попустиле.

- Није било проблема, носим собом цијelu radijoniцу. Ту су rезерvni delovi, gume, alat. Kada se nešto pokvariti, sam popravljam. Pa to je bicikl, nije teško. Sve je međunika, a ja sam dugu radio slične poslove. A vremena imam na pretek. Od kako vozim bicikl i strpljenje - rekao nam je na kraju kratkog razgovora u Bечiћima, vedi penzioner Ladišlav Marković, otac troje djece, nemirni putnik koji je mnogo zavodio našu obalu. C. III. G.

Бициклиста времешни нам је казао и ово: најтеже ми је успут падао то што сам морао да тражим телефоне да се јавим мојима, јер не носим мобилни. Обилазио је поште, пробао преко јавних говорница, али често није могао да добије своју фамилију. Што се пак тиче кварova, свега у два наврата су гуме попустиле.

- Није било проблема, носим собом цијelu radijoniцу. Ту су rезерvni delovi, gume, alat. Kada se nešto pokvariti, sam popravljam. Pa to je bicikl, nije teško. Sve je međunika, a ja sam dugu radio slične poslove. A vremena imam na pretek. Od kako vozim bicikl i strpljenje - rekao nam je na kraju kratkog razgovora u Bечiћima, vedi penzioner Ladišlav Marković, otac troje djece, nemirni putnik koji je mnogo zavodio našu obalu. C. III. G.

Бициклиста времешни нам је казао и ово: најтеже ми је успут падао то што сам морао да тражим телефоне да се јавим мојима, јер не носим мобилни. Обилазио је поште, пробао преко јавних говорница, али често није могао да добије своју фамилију. Што се пак тиче кварova, свега у два наврата су гуме попустиле.

ЗДРАВСТВЕНОЈ СТАНИЦИ У ПЕТРОВЦУ ДАТО ИМЕ ДР ВОЈИСЛАВА ФРАНИЋЕВИЋА ПОВОДОМ ГОДИШЊИЦЕ ЊЕГОВЕ СМРТИ

ЗНАК ЗАХВАЛНОСТИ ХУМАНИСТИ

На иницијативу грађана Управни одбор јавне здравствене установе Дом здравља Будва доноси је одлуку да се здравственој станици у Петровцу да име др Војислава Франчићевића, а спомен плоча је откријена на пригодној свечаности 20. септембра поводом годишњице његове смрти.

Доктор Војислав Франчићевић је рођен 1932. године у Петровцу где је завршио основну школу. Средњу школу завршио је у Котору а Медицински факултет у Београду.

- И поред понуда да остане у Београду на специјализацији хирургије његова неизмјерна љубав према родном крају и паштровском кршу враћа га у завичај где почиње да ради као љекар опште праксе у Будви и Петровцу, организује здравствену станицу у Петровцу, обављајући и дужност директора дома здравља у Будви. Доктор Војо није завршио специјализацију али је упорним и професионалним радом специјализирао свој позив, што су му његове колеге признавале сматрајући га врсним дијагностичарем. Сваког болесника пратио је од самог почетка болести до његовог одздрављења, а грађани овог краја и сви који су му се обратили у било које домаћинство у Београду. Доктор Војо је и активни друштвени радник у Мјесној заједници Петровац, борећи се за очување његове изворне љепоте, био

и организатор и руководилац фудбалског клуба Петровац, а својом љубављу и ентузијазмом дао је велики допринос развоју лова и риболова у Петровцу, остављајући вриједно наслеђе младим генерацијама.

За предани и хумани дугогодишњи рад у здравству доктор Франчићевић је добио и бројна признања. Између осталих, диплому Савеза љекарског друштва Југославије, признање за сарадњу са Медицинским центром „Данило I“ Цетиње и Новемbarsку награду општине Будва.

В.М.С.

КЛУБ ГОЛУБАРЯ „КРИЛО БОКЕ“

НА КРИЛИМА ВИСОКОЛЕТАЧА

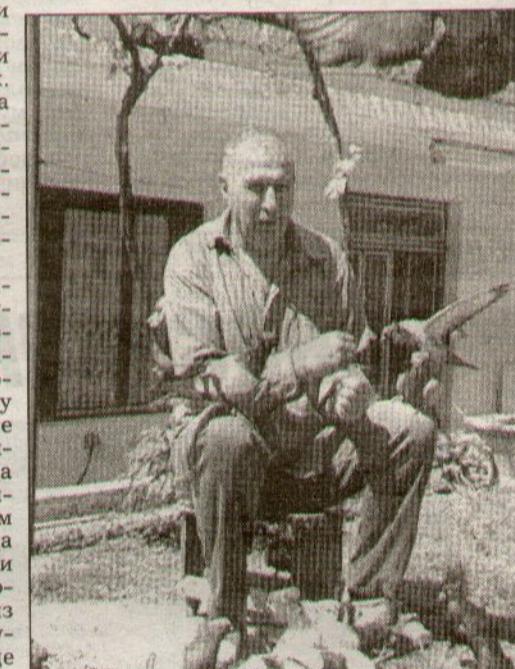
У стрмој тиватској улици Горњи Калимањ први дани септембра донијели су са собом несвакидашњи призор. Четири човјека са двогледима и огледалима, стоје на путу нетремице посматрају ситне тачке на плавом horizontu Bokе. Необични изучаваоци звијезда или занесења помислио би случајни пролазник. Али онај који се са њима упусти у посматрање великорог плаветнила на своје чуђење у сунчаном бескрају запазиће правилно шестарење голубијих крила.

- Па данас је такмичење спортских голубова - српских високолетача у оквиру наше клуба "Крило Боке". Поред мене ту су и двојица судија које је одредила такмичарска комисија. Да био задовољио такмичарски критеријум сваки голуб мора да лети најмање пет сати - каже Милета Јаковљевић голубар из Тивта и велики заљубљеник у ове птице које су поред клупа, паркова и пјесама слетјеле сада већ давне 1987. године и у његов кавез. Те године на новој бокељској општини под ставком "Удружење грађана" формиран је клуб "Крило Боке".

У такмичарском каталогу голубара Србије и Црне Горе из 2001. године уписан је 644 клуба, а међу њима и "Крило Боке" са освојеном шифром и бројем који је утиснут на прстеновима које голубови носе.

- Голуб је најпростији на простору Србије и Црне Горе, обухватамо општину херцегновску, током тиватску и будванску.

Имамо око 20 чланова. У Тивту се тренутно бавимо такмичарским голубарством на тројица - ја, Вукашин Ковачевић и Блажко Иветић. У Котору има пет чланова, Херцег Новом 5-6 и Будви 4" - каже Милета додајући да је бокељски

клуб један од млађих јер се голубарство у Црној Гори зачело седамдесетих година у Никшићу и Бару.

Истичући да је најбољи лични резултат у такмичарској каријери постигао његов голуб који је провео преко 12 сати у ваздуху тиватски голубар прича:

- Првак Југославије у 2001. години је био такмичар из Црне Горе и треће место је освојио такођe црногорски такмичар. Ове године најбољи резултат у Црној Гори имао је Горан Милић зван Шуки из Бара са званичним резултатом 14 сати и 8 минута. Имамо до-

ста успешне резултате. Највећи проблем су финансије јер то доста скуп спорт. Немамо спонзоре, са ми се финансирамо, а храну уз велику муку набављамо из Србије. Имам седамдесетак голубова, а током такмичења и приликом тренирања изгубио само близу 100 - већи број су одијели соколови и јастребови. Вријеме учини своје, али и вјетар кад је бура. Прије четири дана ухватио сам голуба из Јагодине који је прешао око 250 километара ваздушне линије. Као голубар дужан сам да се јавим власнику и да вратим голуба. Иначе, сви клубови у Србији и Црној Гори такмиче се само српским високолетачима и само тврста голубова може да се такмичи код нас. Та врста голубова није само застupљена код нас већ је раширене и по читавој Европи. Долазили су ми специјално неки голубови из Холандије који имају свој клуб са српским високолетачима. Направили су чланак о мојим голубовима, а ја сам им спремио четири голуба да их носе у Холандију на такмичење.

Планови клуба и будућност голубарства везани су за ширење сарадње и већа такмичења.

- Такмичимо се засад само на нову савеза Србије и Црне Горе. Пошто је почело близјавање бивших југословенских република најдам се да ће једног дана и голубари поново имати такмичење као што смо га имали до 1990. године - каже Милета.

Ж. Комненовић

НОВО - ТИВАТСКИ „БЕРЕКИНИ“

ЕНТУЗИЈАЗАМ ПРЕТОЧИЛИ У УДРУЖЕЊЕ

Како да маска у карневалима више открива него што крије. Вишевјековну традицију карневалских свечаности и намјеру да Тиват приближи европским и светским карневалским градовима, (као што су то већ учинили Котор и Будва) група тиватских ентузијаста преточила је у удружење за тиватске карневалске свечаности "БЕРЕКИНИ".

У статусту удружења основаног 17. марта ове године пише да су "БЕРЕКИНИ" невладино удружење које дјелује у циљу развоја, унапређења, осмишљавања, очувања традиције, пропаганде и организовања културно - забавно - умјетничких манифестација града Тивата. Ради остваривања својих циљева удружење организује, манифестације, културно - умјетничке програме, туристичко - пропагандне активности, стручне склопове и друге облике презентације културно - забавног живота града.

"У склопу својих активности направили смо карневалску групу која је тражила пријем у Европско удружење карневалских градова (ФЕЦЦ Интернационал)

ЉУДИ И ДОГАЂАЈИ

Јужном страном
дана

СТАЗАМА ЈЕСЕЊИНА, БОЖИЈЕ СВИРАДЕ

Сриједа је, 3. септембар, тринаест и двадесет пет. Смењују се од јутра сунце и облаци, питање је хоће ли киша заобићи град. У кафе салону хотела „Англтер”, тек по који гост, рано је. За малим сам столовом до прозора, пуши се кафа, тишина готово побожна. У дневнику руски, необичних корица записујем: требало је да се наслажују педесет и шест година, да се нађем овдеде. У Санкт Петербургу, у хотелу у којему је извршио троструко самоубиство Сергеј Александрович Јесењин. Дрога коју је увељико користила моја генерација – прва гимназиска пива мијешали смо с његовим стиховима, правећи коктеле бунтовности, одважности, сјете, безнађа, с пјеном којом смо се удварали вршњакињама.

Кишица мокрим метлама мете

Балегу врба с траве што сија.

Пљуцак нарамке лишћа, о ветре.

Ти си хулиган, али сам и ја.

Хотел је, прича ми Људмила Крилова, професор српског језика и водич нашим туристима по „сјеверној Венецији”, реновиран 1991. Догодила се тада побуна младих што се Јесењинов хотел пресвлачи у ново руло. На принца руске поезије сада подсећа само плоча на спољњем зиду која намјерника обавјештава да је у том здању 28. децембра 1925. трагично окончao млади Серјожа Александровић.

- Знате, ми увељико мијењамо сада историју - смијеши се Људмила, и као да ми погађа мисли док одмарам очи на величанственим сводовима Исаکијевске цркве која је преко пута, наставља: све више се прича да се Јесењин није убио. Теза је у свим причама иста: ликвидиран је недалеко одавде, у згради КГБ, па онда допремљен у „Англтер“ у којему је био одсјео.

Да ли су последњи стихови којима је тврдио да ћа овом свијету није ново мријети, али ни живјет богме није најновије“, потекли су из срца, или их је „диктирао“ испедник са широким „кезом“, намјерно забацујући шапку у лијево..?

Ђаво ће га знати, пали цигарету Људмила Крилова, убијени су и Мајаковски и Горки. Револуција је изгледа појела своје пјеснике. Најбоље.

2.

Увече, у посве једном другом хотелу, званом „Амаранта“ у улици Александра Блока, тражио сам на карти Константиново. Село у којему с јесени вјетар жути вије. Родно Јесењиново, на око двије стотине километара од Москве. Тешко да ћу овога пута тамо стићи.

3.

Пети је септембар, опет сам у Москви, дан осунчан, али без јакне се не може. Улазим у дрвену кућу, Јесењинов музеј. У њој је живио од 1911. до 1918. пошто није хтио да послуша оца и буде месар. Десно од просторије у којој сам кројично је соба у којој је пишев радни сто, отоман, неколико столица, покућство скромно. Све остало је спомен лабораторија с његовим портретима, фотографијама, оригиналнима рукописима, исјечцима из новина. И прва књига „Радуница“. Радуница је празник који се веома славио у Константинову. Уоквирују је иконе Христова рођења и Светог духа. А онда узбуђење нагло расте: Елвира Кубашкина, кустос, а рекао бих најприје Јесењинова друга из овог времена, која живи његову поезију, каже да ћу чути и његов глас! С траке убрзо слушамо баритон натруњен вотком и цигаретама пјесника који је двадесетих прошлога вијека запалио Русију. И добар дио осталог човјечанства. Шушти, мали прекиди, ипак је то снимљено негде одмах из Октобарске револуције.

- Говорио је да је Божја свирала, и знам да је прича истину - тико збори Елвира.

Срећа и туга су се среле исте године-1921. Упознао је Исидору Данкан, судариле су се двије звијезде и по Русији су полетјеле искре. Али и по другим земљама старог континента. Љубав са показивали свима, а онда се пред свима свађали. Путовао је тада много, први је совјетски пјесник који је посетио Америку. Било је то 1923.

- Иностранство га је разочарало, такође и Исидора, вратио се сломљен у Москву и узвикнуо „Божје мој како је Русија богата духом“. Нашао се букаљно на улици и тада га је понијела жеља да види Исток, причала је Кубашкина, у рано московско јутро

с њежним наслагама сунца на малим прозорима дрвене куће. А онда ми је говорио „Сабаку“ на свом и пјесниковом језику, водећи ће друмом којим је шетало лишће, у Константиново. Потом ми је казала да Јесењин није волио да га преводе, јер је био убијен да се не може потрефити мелодија.

Елвира се слаже са Људмилом Криловом. Она зна много више о страсном Русу, који је ушао у све антологије лирике 20. вијека. Док је боравио на Кавказу и увелико писао „Ану Сњегину“, јављао се и у новинама. Писао је о Лењину, прилично га карикирао. Он који је са заносом прихватио идеје Октобра, тјерао по Европи кафанске госте да пјевају Интернационалу, брзо је видио пукотине на руској социјалистичкој шари.

„Октобарска револуција ослободила је раднике и сељаке. А стваралачка свијест још се није макла даље од 1861. „Сметало му је то ново, несавршено, то што је спутавало, омеджало, заробљавало. Та униформа која није пристајала руској души. И јавно је то саопштавао.“

- Лењин је био мртв, али Сталјин није опрштјао нападе. Нити мисли попут ове „ми ћемо претпоставити чак и прашумску мањину Петроградске академије узвишеним јаблановима од свиле и ликовине футурокомунара“. И није чудо да је скончao у КГБ-у, а да је завршна сцена изведена у „Англтеру“, причала је Елвира. А док сам је слушао помало ме мучило питање: неће ли то, можда, Руси да овим открићем оживе Јесењина, који је, дакако, далеко од умирања.

Остало је углавном све јасно. Послије Кавказа где је боравио са трећом женом Софијом Андрејевном Толстој, вратио се у Москву. Није био члан партије, иако је знао све партијске раднике тога времена. И обрек се те 1925. поново у Лењинграду, настојећи да ради као уредник у новинама. Нису га примили због партије, али је очигледно више сметао његов оштар језик. Популарни изданак пјесничке Русије, за којега је Александар Блок, мргодни и на комплиментима шкrti, тада већ признати поета, казао да је унию свјежину стеле и брзих планинских ријека у књижевност свога народа, прочитавши тек неколико пјесама, постао је баласт за окрутни режим.

4.

А онда ми се Елвира Кубашкина повјерила: Југословену си главни гости московског дома једног од најживотнијих пјесничких свијета. Долазе, казала ми је, млађи и старији, они који га изучавају, али и они који су га узimali уместо кокaina. Међу бројним књигама на полицима музеја, углавном пјесничких и руских критичара, историчара и теоретичара књижевности о „комети из Константинова“, угледао сам и један драги рукопис. Књигу Слободана Марковића, алијас Либера Марконија „Међу Јесењином“. Прича ми је својевремено „дебели капетан“ о свом путу на релацији Москва-Константиново-Лењинград, такодје о путевима којима је ходио истим поводом. А онда сам читao у Новостима и Борби те сјајне путописе пјесника боема и путника о пјеснику чијим венама су текли најљепша ликови, вјетка, љубав и Русија.

И ја сам ту, пијем немилице
Вински застор плетем оку свом
Да не видим своје страшно лице
Да бар мало не мислим о том.

Послије ми је Кубашкина, пошто је опет говорила Јесењина „певај, певај, по клетој гитари...“ захвалила.

Југославија је прије него је то ученила српску Рујију, издала сабрана дјела Сергеја Александровића. Веома рано, негде седамдесетих набавио сам тај „комплет“, а онда убрзо и други. За поклон. Преводили су га Никола Бертолино, др Милорад Живанчевић, Бранко Јовановић, Данило Киш, др Радивоје Константиновић, Драгутин Маловић, Миодраг Сибиновић, Мирослав Топић, Вера Живанчевић.

Уписао сам се затим у књигу посјетилаца (и нарочито обожавалаца), купио беџ и календар за прости 2004. пјесме Јесењинове на руском, чврсто ријешен да „Разбојника“ научим на пјесниковом материјем. Макар колико било тешко.

КЊИГА КОЈА ГОВОРИ ДРУГАЧИЈЕ О РАТНИМ ДОГАЂАЈИМА 1941-1945

ОФИЦИЈЕЛНА И „КУЋНА“ ИСТОРИЈА

(Мр Марко Ђуров Ивановић: ВРИЈЕМЕ ЗЛОЧИНА, Будва, 2003)

Почетком љета изашла је из штампе књига ВРИЈЕМЕ ЗЛОЧИНА – о страдањима Буџана, Маина, Пашића и Грбљана у раздобљу 1941-1945, аутор мр Марко Ђ. Ивановић, настала као плод његовог вишегодишњег истраживања ратних догађаја који су били недовољно расвијетљени или сасвим непознати. Тежња аутора, како истиче у предговору, у писању ове књиге „била је само изношење истине без емоција, премда је она добро чувана повојима многих лажи“. Зато је користио литературу претежно партизанских писаца, посебно др Џушана Живковића (Бока Кошорска и Пашића у НОВ и Права бокељска НОУ бријага) и др Ђура Вујовића (Ловћенски одред и Црна Гора у НОР 1941-1945), затим Станише Влаховића Зборник докумената из британске архиве – Антилој-јуј ословенски односи 1941-1948. а и аутор је савременик ових догађаја. Истражујући ратне догађаје аутор је разговарао са учесницима или њиховим познаваоцима, што је помогло да се разоткрије истина. Он у предговору зато посебно захваљује саговорницима који су били у партизанској покрету и који су искрено помогли да се отклоне неистине о овим догађајима. По први пут се у истој књизи налазе имена убијених од партизана као и имена неких страдалих партизана од њихових противника окупатора и националиста.

Неки људи су успјели да побегну са стратишта, веома брзо се сазнало о догађајима у Бару. Али та прича била је прогнана, без права грађанства, претворила се у сабласт која оптерећује подједнако онога који је испричао а не смије, као и онога који би је сазнао а плаши се да је чује. Таквих прича, како пише Радуловић, у протеклих педесет година, било је пуно, као што је и трауматични догађај било напретек. И све су оне постale дио „кућне историје“, саставни дио онога о чему су укућани у многим домовима значајно бутила за трпезом.

- Постоји тврђња да се зрелост једног народа може провjeriti упоређивањем официјелне и „кућних историја“, те ако истраживачи прошlosti без мржње и пристрасности ради свој посао, ако њихова тумачња не одступају од чињеница, ако не заташкавају злочине и не кривотворе документа, сужава се простор за дјеловање „кућних историја“, већина трауматичних догађаја постаје развијетљена, а жртве и злочинци су постављени на своје место. (Иако то најчешће учини суд, у срећним земљама много прије историчара.) Тако човјек који жели да се обавијести о неком догађају из прошlosti своју знатиље може задовољити и у библиотеци, на полици где се чувају дјела из историје. У земљама где то није могуће, трауматичне лезије у колективној свијести народа се продубљују, језиви садржаји „кућних историја“ таложе једни преко других и умножавају, а уместо катарзе појављује се жеља за осветом. А у ствари, та освета је добрим дјелом фрустрација због немогућности да се са својом „кућном историјом“ на равноправан начин учествује у јавном дискурсу друштва. Дугододиња најимост често проговара неартикулисаним криком - пише у рецензији Драган Радуловић и наводи тврђњу по којој је један од узрока многих зала која су се догодила у бившој Југославији при крају 20. вијека управо забрињавајућа несрэмља између „кућних историја“ и оне официјелне. - Када се говорило о неком трауматичном догађају увијек је то био инцидент, најчешће дјело неког књижевника у којему се по природи ствари преплићу фантазија и чињенице, никада размјена аргумента за и против, никада дјајалог у којему се пажљivo одmjeravaју сви релевантни подаци. Књигу Марка Ђ. Ивановића Вrijeme злочina разумijem као настојање да се једна трауматична епизода из Другог светског рата измјести из сфере „кућних историја“, да јој се омогући да пронађe своје место међу другим темама наше историографије, да једноставно постанe равноправна и присутна. То није посљедње слово о теми коју расправља, али јесте снажан подстицај за будућa истраживања.

Постоји смисао сваке књиге, често независан од намјере аутора, али увијек оно што читалац сам открива, јер то је његова неотуђива привилегија, пише рецензент и истиче да тај смисао може бити садрžan у питањима које одређена књига поставља, може бити садрžan у одговору који пружa...

- Смисао и сврха ове књиге је - упозорење! Да у људском свијету постоје драгоцености значајније од борбе за моћ, у првом реду живот сам, а да моћ без одговорности исувише лако окончa на злочину. Злочинци и убице, они који се у мутној вријеме понашају попут зvјeri, као и њихове жртве усталом, никада нијесу апстрактни и измиšljeni људи, то су увијек људи који живе једни поред других, они који се најбоље познају: браћа, кумови и пријатељи - пише на крају рецензије Драган Радуловић и назглашава да је управо због своје ријешености да један завршени историјски процес покуша изнова критички преиспитati, без намјере да насиљним пре-крајањем истори

ПУТОПИС (1)

ДО МОСКВЕ, НА ТОЧКОВИМА

Одлучио сам се на пут до Москве, земљаним друмовима. Најкраћим путем, који је дугачак нешто више од 2000 километара, на точковима, позивајући Бога у помоћ. За лијепо вријеме и мирну цесту.

Из Београда смо кренули, пошто смо претходни дан лијепо прославили Велику Госпојину, по дану сунчаном. Послиje двочасовног лутања које је „подразумијевало“ вожњу до хрватске границе (прелаз Батровци) стижемо у Хоргош око 14 часова. Млађани Вук Стојановић, студент економије на Универзитету „Плеханов“ у Москви, за воланом нешто старијег“ мерцедеса 240“, којега је купио у Црној Гори не љути се нарочито због прошених 150 километара. Надокнадићемо смијеши се, ово је „автоматик“, може и брже. Полицијско-царинска процедура не траје много, али се због једног „јутро Шабе“, којему пре-тресају и подове, задржавамо сат и по.

Предах у ресторану „Гринго“ у Сегедину, где смо стигли око 16 часова. Конобар који говори српски, доноси јеловник на нашем језику. Све је у америчком стилу, таблице аутомобилске Аризоне, Тексаса, Калифорније по зидовима, заставе САД, беджеви, а конобар не би баш енглески с мојим сапутником, који тај језик лијепо говори. Не зна какје, и не стиди се. Послиje солидног ручка, „лакши“ за 25 евра, питамо се зашто је онда све у амер-стилу. Авај, тако је то, свему и не треба наћи одговор, па одмах крећемо за Дебрецин, преко Орошхазе и Бекешчабе. Опет помalo лутамо, али сада по који километар. Сјајан друм, обиљежено је свако мјесто, али ми се за-личили. Послиje вожње европским друмом, уз који су никли бројни модерни објекти страних компанија (све је скочкано по мјери ЕУ), и прећених 227 километара, ноћ нас хвата у Дебрецину. Одлучни смо да наставимо, али умор хвата у мјесту Захон, близу саме границе са Аустријом. Купамо на врату хотел „Европа“, јединог у том мјесту, а иза њих нас дочекује дискотека. Нема дакле спавања, млађи Мађари не знају српски, руски и енглески такође, окрећу се незainteresовано. Нема шта, намјерни смо да прећемо границу и спавамо у мјесту Чоп, у Украјини. Попуњавамо имиграциони листић, мађарски и украјински цариници и полицијаци много не закерају. Крећемо послиje једночасовног задржавања и мало пред поноћ стижемо у Ужгород (на граници су нам рекли да су бољи хотели него у Чопу). Узимамо собе у хотелу „Закарпатје“, нема топле воде, намјештај је као што је било код нас, педесетих. Неколико часова одмора кошта нас 96 гривни (један евро - 5,5 гривни), доручак треба посебно платити, што нас кошта још 20 гривни. У холу хотела налазимо борце из Србије и Црне Горе, стigli су овде на скуп ратника, антифашиста из централне Европе. Љубо Секулић из Подгорице, бивши професор на правном, прича нам да су овде вођени жестоки окраји у другом рату. Пуњим гориво, бензин је овде јефтин, за литар “безодног“ треба платити 2 гривни.

часова. Други је дан пута, у Јлову, обласном центру Украјине, нас ријечи Полтави, смо око 13 часова. Путеви кроз Украјину су изузетно лоши, сигнализације готово нема, вода је излокала асфалт. У овом древном граду који се помиње још 1256, који је био у саставу Аустрије и Пољске, старо и ново, измислено. Древне зграде и цркве са патином, кадарма и асфалт, нове куће, „жигули“ и „москвичи“ и нови модел „аудија“ и „фолксфагена“. Пошто смо се освежили с ногу, за доста мале паре, таксиста нас изводи из града, на друм за Брест, за

Љов, централна Украјина

20 гривни. Пролазимо кроз стјеновит предио с пуно потока који су пресушили (и овде су сушне трајале дуже), па онда пуче равница. Велика житница, сијено свуда око пута, стада крава с обије стране. Уз саму цесту куће, углавном истог кроја, омање, приземне, скромних фасада. Застајемо ради првјере трасе коју пратимо уз помоћ мале, свако зна руски, али радије одговарају на украјинском, који срећемо Вук разумије. На готово сваких два, три километра, пет највише, нова црква. Или стара, обновљена, католичке и православне, какав већ свијет живи у близини. У доста суморном окружењу дјелују импресивно и стиче се утисак да

солидно у „мерцедесу“ јер је друм збиља, царски. У Минску стижемо послиje поноћи, и пошто смо обишли неколико хотела смјештамо се у „Белорусији“. Лijep објекат, у центру је грава с обије стране. Уз саму цесту куће, углавном истог кроја, омање, приземне, скромних фасада. Застајемо ради првјере трасе коју пратимо уз помоћ мале, свако зна руски, али радије одговарају на украјинском, који срећемо Вук разумије. На готово сваких два, три километра, пет највише, нова црква. Или стара, обновљена, католичке и православне, какав већ свијет живи у близини. У доста суморном окружењу дјелују импресивно и стиче се утисак да

задњи дан августа је ведар, сунчан, радујемо се јер треба доста до Москве. Планамо спавање (60 евра) валутом европском како не бисмо белоруске рубље којих за евро дају пун новчаник, трпали у джепове. Крећемо у краји обилазак главног града Белорусије. Око ријеке Свисоч, притоке Дњепра све сија, закључујемо да је Белорусија за Украјину - Швајцарска. А прије поласка на пут смо мислили обратно. Не знам

Хотел „Закарпатје“ у Ужгороду

су Украјинци послиje распада СССР само богоље градили.

Вrijeme se roguši, prijedno je захладnilo, ali ništa ne pada. Свраћамо у кафанду „Зоречница“ испред Бреста. Није украјинска крчма са „гарилком“ (љута вотка) и салом, већ модернији објекат, с подијумима за игру, нека врста диско сајса за младе из села. Све је уредно, али ВЦ је вани, пољски, као да је логор у близини. Контраст потпуни објекти који нас за 30 гривни лијепо окрепљује. На граници с Белорусијом смо око 18 часова, одлучни до возимо до Минска, до којег

бомбардован. Педесетих година је поново обновљен.

Излазимо на аутопут Е-30 који води ка Москви, око пута лијепе куће, мањом новије израде. Уређена имања, све некако сија, имају логичан ред. Постоји 200 километара возње по лијепој цести, стижемо на белоруско-рускую границу. Нова малтерија, овога пута најдуже трају. Траже и Руси длаку у јајету, Вук плаћа 200 евра за некакво осигурање о коме му мало шта кажу, али добија потврду да је дао паре. Границе међу дојучерашњим републикама бившег СССР претврде констатујемо док чекамо зелено свијетло. Ипак новац све рјешава, па послиje готово трочасовне провјере, крећемо. Настављамо, уствари, истим, сјајним друмом.

Одмор је у Смоленску, граду који је центар истоимене области, пристаништу на ријеци Дњепар. Град херој, пише на улазу у њега. Сазнајемо да је познат од 862. године, а од краја са-мог 9. вијека улази у састав Кијевске Русије. Од 12. вијека је центар Смоленске кнежевине, а од 1404. до 1415. је у саставу великог кнежевства Литовског. Наполеон је страдао код Смоленска 1812. а овде је 1941. совјетска војска порушила све њемачке планове похода на Москву.

На лијевој обали Дњепра је велика тврђава с кулама с краја 16. вијека. Градитељ је био Фјodor Коњ. У тврђави кафана, где се освјежавамо за тек замијењене руске рубље. За један евро дају 33. Двије конобарице, једна изразито прена, а друга расна плавуша, нису волење за разговор, послују брзо, вјешто. А и цијене су... за дјевије кафе и три освјежавајуће лимунаде дајемо 300 рубљи. Мало скupље него испред Могрене, али ваљда је урачуната и тврђава, шалимо се на свој рачун.

Пошто смо пробали и фотопарате, крећемо, дан је још лијеп треба га искористити. Так негде на око 100 километара испред Москве сријећемо прве полиције. Није их било цијелим путем. Заустављају нас два пута - Вук вози, зна већ тај друм, јер је у Москви седам година, пуних. За пртицање на пуној линији и тамо се узима војничка дозвола, али Вук зна како се и тај проблем рјешава. Руски полицијаци имају мале плате, смијеши се, ово ме коштало 200 рубљи. Други пут је прекорачио знатно брзину, али уместо казне полицијац јмури са 100 рубљи у шапци.

Око 19 часова смо у Адинцову, Вук каже зна добро како се улази у Москву, преко три прстена. Дуго се возимо кроз предграђе, мало и скренемо, па се враћамо на први пут. Треба нам добар сат док смо ушли у улицу Димитрија Уљанова, Лењински проспект, шири центар града, ту Вук стањује с мајком Миром која је запослена у једној европско-руској банци. Пуним празан резвоар, бензин је као и уступ - 10 до 11 рубљи за литар. Три пута јефтинији него код нас. Мјерач на комадној табли показује да смо прешли нешто више од 2000 километара. Под свијетлима Москве, помјерамо казаљке на сатовима за два сата. Већ су 22 часа.

ОБНОВЉЕНА ЦРКВИЦА НА ХРИДИ КРИМОВИЦЕ

СВЕТИ НИКОЛА ПОННОВО СЈАЈИ

На Крстовдан 27. септембра на хриди Кримовице постављена је нова црквица Светог Николе. Умјесто завјетног храма који је по предању саградио неки Грк, нашавши ту спас у бродолому, црквице коју је нагризао зуб времена а докрајио земљотрес 1979. године, сада сјаји нова грађевина започета жељом, вољом и осјећајем дуга Гргљана и њихових поморача и створена рукама вјештих мајстора ДОО „Франовић“ из Котора.

Радови су завршени средином септембра а несвакидашња црква била је изложена и на Сајму грађевинарства у Будви. Стицајем околности, прије свега усклађујући временске услове и могућност коришћења транспортних средстава - реморкера и војне пловеће дизалице - црквица Светог Николе постављена је на хриди Кримовице на Крстовдан у вечерњим часовима - тачно у 21.50.

- Несвакидашњи подухват извршили смо захваљујући залагању и труду људи који су својски помогли. Војо Бајковић је дизалицом „Монтенегроекспрес“ био „задужен“ за утовар и истовар дизалице од индустријске зоне до Сајма у Будви и до утовара на војну пловећу дизалицу, копнени превоз црквице тешке 12,7 тона „преузео“ је Станко Магуд, а војну пловећу дизалицу ЛДИ - 18 од „Арсенала“ до Кримовице теглио је реморкер браће Маловић из Бијеле. Постављање црквице уз помоћ припадника Војске СЦГ обавили су неимари из ДОО „Франовић“ - рекао је предсједник Одбора за обнову храма Светог Николе на хриди Кримовице Иво Бајковић, не кријући задовољство због завршетка највећег дијела овог посла који су чланови Одбора схватали као велики дуг и обавезу. Преостају још неки послови на срећивању простора и уређењу храма, његово освештавање, али, истиче, најважније је да је она поново ту где је некад била.

В. М. С.

На путу до Кримовице

Марко Франовић, Иво Бајковић и Нелја Франовић испред несвакидашње црквице на хриди Кримовице

30. СЕПТЕМБРА 2003.

ИЗЛОЖБА: РЕСТАУРАЦИЈА КАТЕДРАЛЕ СВ. ТРИПУНА У КОТОРУ (1983 - 2000)

НАГРАДА ЗА ЗАШТИТУ КУЛТУРНОГ НАСЉЕЂА

Поводом прославе 25 година од одржавања Сајма грађевинарства на Јадранском сајму у Будви и награде EUROPA NOSTRA 2002. додељене рестаурацији катедrale Св. Трипуну у Котору, у изложбеном простору Спомен дома „Стефан Митров Љубиша”, крајем септембра је отворена изложба под називом „Рестаурација Катедrale Св. Трипуну у Котору (1983 - 2000)“ на којој је путем легенда и фотографија изложених на панонима, као и аутентичних експоната, представљен један од најзначајнијих рестаураторских истраживачких, а, у склопу ових, такође, и грађевинарских подухвата остварених током последње двије деценије на нашем простору. Изложба, чији су аутори Милка Чанак-Медић и Зорица Чубровић, организована је сарадњом Јадранског сајма - Будва, Регионалног завода за заштиту споменика културе - Котор и ЈУ „Музеји, галерија и библиотека“ - Будва (р.ј. „Музеји“). Истраживачки и ревитализациони резултати остварени током дугогодишње обнове каторске катедrale, као што је познато, крунисани су наградом EUROPA NOSTRA 2002. године, првој ове врсте додељеној код нас. Наиме, поводом Дана Европе, 09. маја ове године, Европска Унија и Европа Ностра - паневропска организација за очување културне баштине - додељиле су у Брислу награде за највеће подухвате и највише дomete у заштити културног наслjeđa. Дванаесточлани жири састављен од међународних експерата, између 300 пријављених пројектата из више од 30 земаља, изабрао је 26 који су награђени дипломом. Међу њима се налази и Катедрала св. Трипуну у Котору кандидована од стране Регионалног завода за заштиту споменика културе - Котор. Пројекат се налази у групи од три награђена пројекта из земаља које нису чланице Европске уније, а које су по први пут ове године уврштene у кандидатуру за награде. У обrazloženju на награде стоји да се она додељује Катедрали св. Трипуну у Котору, граду свјетске баштине, за минуциозна истраживања, рестаурација и сеизмичко осигурање најстарије романичке катедrale на источнојадранској обали.

Стручни тим који је доприносио да се оваква једна престижна европска награда нађе у нашој земљи и то, управо, у близком нам Котору, радио је на сложеним и комплексним пословима у оквиру рестаурације катедrale Св. Трипуну 17 година, и то од 1983. до 2000. године. Радове је организовао

Општински, сада Регионални завод за заштиту споменика културе Котор у сарадњи са Републичким заводом за заштиту споменика културе Србије. У дуготрајном послу на овом значајном и сложевитом споменику културе учешћа су узели бројни стручњаци и сарадници са простора цијеле бивше Југославије. Тај број износи приближно 150 учесника (архитекти, сликарци археологи и др.) који су били ангажовани у појединим фазама истраживања, пројектовања или извођења радова. Археолошка истраживања водио је mr Јован Мартиновић. Сарадник на археолошким истраживањима била је Милица Тодоровић-Крижанац, док је водећу улогу у проучавању извора, архитектонским истраживањима и изради пројекта конзерваторско-рестаураторских радова имала је dr Милка Чанак-Медић из Београда. Радовима је руководила архитекта Зорица Чубровић. Истраживачке, саџионе и рестаураторске ра-

дове на Катедрали извела је оператива Регионалног завода за заштиту споменика културе - Котор са Миром Франовићем на челу. У сарадњи са проф. Милорадом Медићем из Народног музеја у Београду, сликарско-конзерваторске радове извела је Јасминка Поповић-Гргуровић. Научно-стручна комисија, посебно формирана за ову сврху, практила је радове и давала сагласност на пројекте и њихове касније допуне условљене исходима даљих истраживања. За председника комисије, коју су чинили чланови Српске академије наука и уметности, Југословенске академије знаности и уметности, као и други истакнути истраживачи споменичке баштине, изабран је др Милош Милошевић.

Катедрална црква у Котору је посвећена св. Трипуну, заштитнику града. Култ овог светитеља пренесен је из Мале Азије у Котор почетком 09. вијека. Према сачуваној повељи о освећењу њена три олтара, подигнута је 1166. године. Катедрала Светог Трипуну је прва велика романичка црква на источнојадранском простору и једино најмонументалнији споменик тога подручја. Њеном изградњом дошло је до коријените измене саме структуре града, јер је у њу премештено његово средиште, да би, послије овога, постало место његовог нуклеуса све до наших дана. Великом угледу и нарочитом поштовању цркве Светог Трипуну доделило је не само премештање уз њу сједишта каторских бискупа, већ прије свега, чињеница да су у њој чуване мошти светог Трипуну, као и околност да је подигнута на остатцима старије цркве, посвећене истом патрону, задужбине угледног каторског племића Андреаџија Сараџинија из 809. године, што су потврдила и најновија археолошка истраживања (1987-88). Археолошка истраживања су, такође, доприњела от-

крију ријетких примјера средњовјековне керамике, као и стаклених и металних предмета. Занимљиво је напоменути да и византиски цар Константиј V Порфиrogenit, почетком 10. вијека, у свом дјелу De administrando imperio помиње цркву у Котору, посвећену Св. Трипуну.

Св. Трипун (лат. Tryphon) је фригијски мученик за којег не можемо са прецизношћу рећи у којим је временима живио. Одређени извори, за које се сматра да нису аутентични (Ruinart), наводе да је живио у вријеме Декијевог прогона, а мучен у Ницији. Иконографски се обично приказује као млади војник са копљем. Заштитник је вртлара, јер му је по легенди за вријеме мучења аиђео доноси круну од драгог камења окићену цвијећем.

Каторска катедрала је подигнута као тробродна базилика са три полуокружне аплиције на источној страни и куполом која надвисује средњи трапез. Изглед западног дијела грађевине карактеришу два звоника у облику високих кула са засведеном лођом између њих. Ентеријер ове романчке Катедrale био је осликан у фреско-технички

1331. године. Прве веће архитектонске измене грађевина су претрпјела половином 15. вијека, послиje потпадању Котора под млетачку власт. Архитект Зорица Чубровић наводи да се готичка преградња романчичке катедrale изведена у то вријеме може довести у везу са градитељском дјелатношћу каторског бискупа Марина Контарена, из Венеције, који обављао ову дужност од 1429. до 1453. године.

Међутим, највеће промјене свог романчичког изгледа Катедрала је претрпјела у радиkalnoj рестаурацији крајем 16. вијека (1584 - 1613), када је добила барокни изглед као што је постојао до наших дана. Овом приликом, уклоњена је купола цркве, преобликовани су у потпуности монументални ступци зидани од црвеног ћуричког камена, а зидани су и тројдели прозори на галеријама. У главном броду изграђени су нови сводови осим у источном трапезу где је сачуван оригинални крстasti свод са јаким дијагоналним ребрима. Током ове рестаурације нестале су фреске из треће деценије 14. вијека као и камена проповједаоница коју као изузетно скулптурско дјело описује половином 16. вијека каторски пјесник

Иван Болица.

Земљотрес већих размјера, из 1667. године, који је нарочито погодио јужно приморје, а сајим тим градове Котор и Дубровник, изазвао је и тешка општећења Катедрале. У њему су срушена оба звоника, западно прочеље са богато украсијеним романчичким портталом и полуутравејом. Послије овог земљотresa, убрзо је усlijedila обnova Катедрале када су подигнути њени нови звоници и прочеље са засведеном лођом на улазу. Почетком 18. вијека, уређен је и реплицијар Катедрале, у стилу зрелог барока. Радове је извео скулптор Франческо Кабјанка из Венеције.

Прије посљедње рестаурације, Катедрала је обнављана и крајем 19. вијека, и то од 1892. - 1908. године, док су припреме за њу трајале тридесет година. Ове рестауторске радове водио је водила Централна комисија из Беча.

Катедрална црква Светог Трипуну својом архитектуром и скулптуром припада романчичком стилу. Фреске из 14. вијека и богати литургијски намјештај - од којег се, према умјетничким вриједностима, истиче циборијум из истог периода - представљају ријетко драгоцену ризницу. Као тајка, каторска Катедрала и најпотпуније осветљава раз

Луција Ђурашковић

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ПРЕНЕСЕН АРХЕОЛОШКИ МАТЕРИЈАЛ ИЗ ЦЕТИЊА

ЧЕКА СЕ ОТВАРАЊЕ МУЗЕЈА

Годинама наглашавамо да је једна од основних културних премиса једнога града, а посебно града са тако богатом културном традицијом какав је град Будва, постојање музеја чији експонати на општији начин откривају његову културно-историјску специфичност.

Будвански „Музеји”, своје оснивање везује за годуну 1962. када је и почела да се конституише археолошка збирка и то на основу откриених материјала са ископавања спроведених 1957-58.г. У то вријеме збирка археолошких предмета излагана је у неусловним просторима који нису одговарали елементарним музејским стандардима (Црква Свете Марије ин пунта).

Још прије десет година помпезно најављивани музеји (Археолошки и Етнографски) до данас нијесу отворени и поред чињенице да би по свом богатству, посебно када је ријеч о Археолошком музеју, превазишли све археолошке збирке у Црној Гори заузимајући значајно мјесто на цјелокупном медитеранском простору. Увидом у археолошке експонате и литературу која се односи на археолошка налазишта на Балкану, сигурно је да Будва представља, наравно изузимајући подручје Грчке, посебно мјесто на археолошкој мапи овог поднебља. Специфичност будванских археолошких збирке и јесте управо у њеној разноликости која се огледа у пројектирању култура Истока и Запада, било да је ријеч о антици или периоду Средњег вијека. То што је Будва у периоду грчке колонизације важила за значајно трговачко средиште (емпоријон) и што се у каснијем периоду налазила на самој граници Истока и Запада, одразило се и на богатство и разноврсност археолошког материјала пронађеног на простору будванске некрополе. Тешко је издвајати из ових збирки најзначајније примјерке јер већину одликује изузетна маштовитост мајстора који обликује било предмете од керамике, било од стакла или злата. Можда би ипак морали издвојити изузетно филигранско умјешане хеленистички златара при изради накита, укључујући и посебну маштовитост и образовање у одабиру одређених фигуралиних мотива. Таква, профињена даровитост и минијузна израда, нарочито је истакнута на примјеру привјеска у облику амфорице, минијуша са не-гроидним главицама и ванредном примјеру броша са митолошком представом Зевса који у облику орла у канџама носи Ганимеда. Још једна потврда археолошког значаја предмета пронађених у будванској некрополи представља чињеница да је одређен број нашао мјесто у Археолошком музеју у Сплиту и Народном музеју у Београду, али, на жалост у Будви, где припадају, још увијек чекају да буду изложени.

Као што је познато послије земљотреса 1979. године, планирано је да се у Старом граду Будве обезбеди неколико музејских зграда (Археолошки музеј, Етнографски музеј, Спомен дом „Стефан Митров Љубишић“). Комплексност овако замишљене музејске дјелатности проистиче из потребе да се прикаже културно-историјска особеност развоја живота у једној мањој области јединственог поднебља какав је Медитеран, животних и историјских услова са етногенезом (прожимање различитих култура Илира, Грка, Римљана, Византije, Словена...), као и специфичан профил сведен на умјетност, археологију и етнографију краја. Као та-

кви, будвански „Музеји“ представљају ризницу културне историје овога града и ове дестинације уопште, са посебним карактеристикама производа људског духа и умјетничког надахнућа. На жалост, због нерационалног усмјеравања финансијских средстава на одређене (на жалост већ занемарене) спортске и културне пројекте који су сматрани приоритетима у односу на постојање музејских зграда, као и због спорове имовинско-правне природе, данас је једино Спомен дом „Стефан М. Љубишић“ у функцији и то од 1995. године, у оквиру којег се неусловно одвија комплетна музејска дјелатност р.п. „Музеји“ ЈУ „Музеји, галерија и библиотека“ Будва.

понати везани за сеоску и градску средину (подручје Будве XVIII и XIX в.). Наравно, ово не значи да се одустало од рјешавања просторних проблема везаних за дјелатност културе и оспособљавање, такође репрезентативне зграде, у којој би био смештен Археолошки музеј, као музеј специјалног типа.

Сагласно овом, још прије двије године, требало је да Општина Будва обезбеди услове за отварање прве музејске зграде у Будви. Ови послови су подразумјевали радове на завршној опреми ентеријера музеја (витрине, пултови, канцеларијска и друга опрема...). Међутим, на све ово се издаље чекало, из мјесеца у мјесец, док туристи све чешће долазе са питањи-

ске позајмице - Поморски музеј ЦГ - Котор и Народни музеј ЦГ - Цетиње.

Могућности истраживања и сабирања етнографског материјала у будванској регији је веома велика. На овом релативном малом простору одвија се разноврstan и интензивan живот. Посебно је привреда заступљена у свим основним облицима: сточарство, повртарство, воћарство, рибарство и маслиnarство. Такође су сачувани и разноврсни обичаји понашања приликом разних свечаности и других облика колективног изражавања емоција, вјеровања и међусобних односа. С обзиром на брз развој и преображај овога подручја, неопходно је што прије приступити даљем активном системском сабирању и истраживању етнографског материјала. Извјесни недостатак музејског етнографског материјала и истакнути проблеми које доноси убрзани ритам урбанизације овога краја уништавају старе облике живота и карактеристичних употребних предмета, императив је хитног приступа усвајању концепције истраживања терена и сабирања материјала.

Досадашње прикупљање етнографског музејског материјала осланјао се на концепцију да се у оквиру зграде својевремено предвиђене за Етнографски музеј представи традиционално етно-културно наслеђе, дакле карактеристични предмети везани за градску средину каква је Будва, као и предмети типични за сеоску средину на размеђи континента и мора која, углавном, чини будванску околину. Збирка броји преко 200 предмета од којих већина истаји неobično вриједне употребне предмете везане за градску средину, а прикупљене откупом у задње три године. То је порцеланско посуђе са краја XVIII и почетка XIX в. (Cardiff), риједак пријемјер фјорентине (тророги свијећњак) из XVIII в., ножа (корсарски рад са почетка XVIII вијека), као и навигациони инструменти (секстант и барометар), такође из XVIII вијека. Од ријетких сакралних предмета из збирке издава се ратничка икона-триptih из XVI вијека са централном дезинсном представом коју окружују Св. Ратници.

Посебно напомињем и скрећем пажњу да је скоро отварање музеја града Будве, и, како се, такође, надамо, и специјалног Археолошког музеја, од ванредног свеопштег, културног и научног интереса за град Будву, Црну Гору и шире, јер би се јавности учинио доступним увид у ријетке и непроцењиво вриједне примјерке археолошких и етнографских експоната који су аутентично свједоче о прошlosti самог града, чија да су се, након чекања од скоро десет година, коначно стекли услови за пренос, чување и излагanje, комплетног археолошког материјала из депоа Републичког завода за заштиту споменика културе Црне Горе. Материјал пронађен приликом ископавања некрополе прије земљотреса (1979.), такође се до скоро налазио, истина у Будви, али у једном импровизованом и неадекватном депоу. Овај материјал броји око 650. експоната. Када је ријеч о Музеју града Будве, дакле, како је већ наглашено, био би то комплексни музеј у коме би поред археолошких експоната као што су хеленистичка керамика и хеленистички накит, римска керамика и стакло, камени експонати из хеленистичког, римског и средњовјековног периода, као и вриједна нумизматичка збирка били изложени и етнографски експонати већ из мјесеца у мјесец.

Иако ограничени недостатком финансиских средстава, активно је рађено и на откупу етнографског материјала како би обогатили етнографску збирку нашег Музеја. Стална етнографска поставака допуњена је из међумузејских експонати-

ИЗ ФУНДУСА МОДЕРНЕ ГАЛЕРИЈЕ

„СТИЈЕНЕ“
НИКИЦЕ
РАИЧЕВИЋА

У септембра 1998. ликовној публици нашег града, самосталном изложбом слика, представио се Никица Раичевић. Умјетник из Подгорице изложио је тридесетак радова инспирисаних црногорским пејзажом насталим током десет по-следњих година.

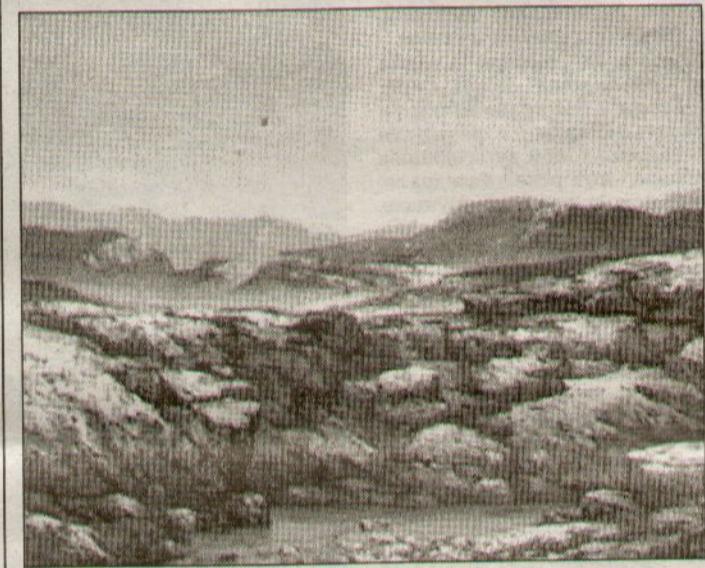
Попут Вука Радовића и Николе Вујошевића, црногорски крш и кањон, су тематска заокупљеност на Раичевићевим сликама.

Од самих почетака, појављивања на ликовној сцени овај умјетник је скренуо пажњу на свој рад и специјифичан ликовни рукопис. Завршио је Вишу педагошку академију у Нишићу, а дипломирао је на Факултету ликовних умјетности у Београду, у класи Младена Србиновића. Од 1980. до 1981. године био је стипендијаста француске Владе, када је завршио специјализацију на Beaux-Arts у Паризу, код професора Џера

један другом. Убрзо се гледањем схвати да реално значи могуће, али не и конкретно, јер суштински и цијелином дјелује имагинарно.“

Успијевајући да изbjegne могућност понављања и одређene monotonije Раичевић у својим дјелима вještvo stvara enigmu камена i драматичност svjetlosti и tame.

Славећи приrodu умјетникам је потврдио да је пејзаж његова омиљена тема у којој разбуктава свој темперамент, крчећи пут у свијет умјетnosti, тако што осјећа потребу да једну идеју saopšti na razlike načinu.

Матија Раичевић је од 1977. године члан УЛУЦГ.

Прву награду је добио 1978. године у „Отвореном атељеу Политике“, затим, награду „19 децембар“ у Подгорици 1980. Зимског салона у Херцег Новом 1984. Галерији „Будо Томовић“ у Подгорици за пртежисте године.

По завршетку изложбе у Будви 1998. Раичевић је поклонио будванској Модерној галерији уље на платну под називом „Стијене“. За разлику од дјела из ранијих циклуса насталих до краја осме деценије, где је у идеализованом пејзажу уклапао мртву приrodu, торо или женску фигуру, посљедњих година у потпуности употребљава чисте елементе природе искључујући људску фигуру. Такав однос има и према овом платну. Црногорски крш је за њега изазов. Према њему Раичевић се поставља „освајачки“ јер што га више окупира све више осјећа његову тајновитост, па га самим тим и привлачи. Вођен траговима освојене фантастике, а свјестан агресивности и природе сировости умјетник проналази баланс који ће учинити да слика оплемени природу. У томе и успјева.

Слика „Стијене“ Никице Раичевића ствара могућност спознаје тематске цијелине која је успјела да истакне вриједности и особености засноване на љепоти природе.

Усаглашавајући се са ритмовима природе умјетник нам је потврдио је у своје дјело утгадио исконско биће и душу.

Како воли да истакне: „Мој пејзаж није онакав какав су радили Вуко Радовић и Никола Вујошевић. Сликам камен, који на мојим платнама добија драматску свјетlost. Однос сијенке и свјетла је наглашен. Желим да свако може да нађе ону камену громаду, онај исјечак из дјетињства који може да повеже сазијевањем.“

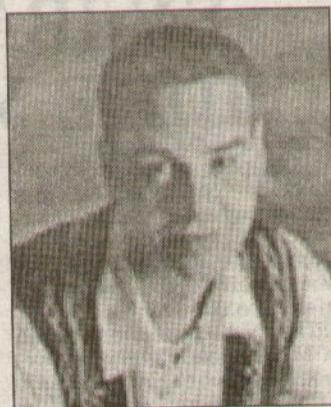
Портретишием камен, ту голу структуру са којом Црна Гора обилује, као што моје колеге раде портрет човјека.“

Слика „Стијене“ Никице Раичевића из фонда будванске галерије презентована је на изложби „Пејзажи“ у Бару и Перасту, на којој су била представљена дјела са овом тематиком.

Драгана Ивановић

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИНТЕРВЈУ: ЕГОН МИХАЈЛОВИЋ, МУЗИЧАР И ПЕДАГОГ

Егон Михајловић је чембалиста, оргуљаш, диригент; специјалиста за струмузiku. Овог љета наступао је у Будви у оквиру музичког програма фестивала Град-театар, на Котор-арту, одржао мајсторски курс за чембало у Котору и реализовао концерте са полазницима овог курса. Током септембра, а између концертних и педагошких активности у Црној Гори и Њемачкој, наступао је на традиционалним барокним вечеријама у Вараздину. Ванредни је професор на музичкој академији на Цетињу.

- *Ви се среће поријеклом Црног орача, рођен у Словенији, живио и школовао се у нашој земљи до своје 16 године. Ошкуд ви у Њемачкој?*

- Кад сам одлучио да постанем озбиљан умјетник на подручју старе музике, напустио сам дотадашње студирање клавира на музичкој академији у Београду и отишао на студије и специјализацију у Франкфурт, средину где је стара музика његована и имала богату традицију.

- *Ваша умјетничка биографија је пребој аша од шренутика кад се гиломирал, па мај исхирерила на одсјеку за историјске инструменте са гиркама на високој музичкој школи у Франкфурту. Од 1996. били среће аш ажовари као професор на универзитетима у Београду, Берлину, Бирцбургу и Нирнбергу. Дакле, бавиши се ћега ошаком радион, а паралелно, већ више од деценију и концертним музицирањем као чембалиста на европским фестивалима старе музике. Можеш ли уједришти сва различита начина бављења музиком?*

- Де факто постоји разлика. Бавити се педагогијом је можда и одговорније јер умјетник усмјерава генерације младих људи и

ИЗЛОЖБА СЛИКА ЉУБИНКЕ ЈОВАНОВИЋ – МИХАЈЛОВИЋ У МОДЕРНОЈ ГАЛЕРИЈИ У БУДВИ

СИМБОЛИКА КРСТА И КРУГА

Сваки велики сликар има нешто, особено, самосвојно, што га издаваја као умјетника, по чему се разликује од других. Таква је управо, више од пет деценија, Љубинка Јовановић - Михајловић. Њено стваралаштво је људски топло, ванвремено и модерно, прошло и садашње. У њему има филозофског и књижевног. Она је сликар изузетног сензибилитета, истанчаног нерва. Јеопата њених измаштаних или и дубоко проживљених призора осваја искреношћу и топлином емоција.

Крајем августа у Модерној галерији уприличена је мања ретроспектива њеног стваралачког рада са делима од раних педесетих година до данас. Ова изложба представља прави ликовни празник, како за познаваоце дјела велике сликарке, тако и за оне који се први пут срећу са иконографијом њених слика. Видјети их на једном мјесту је ријетко и право уживање.

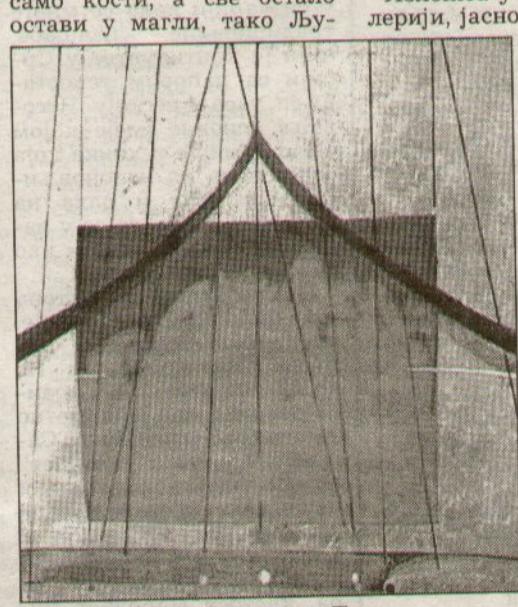
Љубинка је рођена у Београду. Отац Страшимир Јовановић математичар, у слободно вријеме успјешно се бавио сликарством, а мајка Ангелина је у дубокој старости радила дјела у разнобојном везу.

Љубинка је студирала на Академији за ликовну умјетност у Београду, у класи професора Ивана Табаковића. Године 1947. одлази у Задар, где ради са осталим члановима ж'Задарске групе". Била је члан групе "Лада" и "Једанаесторица",

са којима први пут излаже 1951. Од 1952. са супругом, истакнутим сликаром Батом Михајловићем живи и ради у Паризу.

Имала је знатан број сајамских презентација у галеријским просторима у земљи и иностранству. Добитник је награде на Јесењој изложби УЛУС-а у Београду 1999.

Међу многобројним текстовима, из пера угледних ликовних критичара и књижевника, издавају се зајас Матије Бећковића: "Као што рендген издвоји само кости, а све остало остави у магли, тако Ју-

Плави квадрат

"Човјек не може побјеђи из свијета сиј урније нећ о помоћу умјетности али се с њим не може ни повезати нећ о помоћу умјетности"

Геше

одраз и жудња за слободом стваралаштва. Они су истовремено показатељ једне стамене личности која је била спремна да ствара другачије, што ће одлаком у сликарском метрополу, какав је Париз, то и потврдити. Веома брзо прихвати геометријску апстракцију и енформел.

Тако настаје Јубинкин светијет и темељ њене сликарске визије који почивају на православљу и средњовјековљу. Површином њених слика избијају чулни и естетски импулси који теже да успоставе баланс митског и архетипског са језиком стarih цивилизација. Али, исто тако, ову ликовну поетику творе и надограђују неизоставни елементи западњачке религиозности и цивилизације.

Симболика њених слика су духовни и геометријски аксиоми - крст и круг. Можда је то један од разлога што слике попут: "Светлости", "Плавог простора", "Кише", "Докова", "24x" зраче отменом уздржљивошћу која их чини јединственим и непоновљивим. - У њеном сликарству све се уклапа у цјелину тако савршено да је тешко и произвљено вршити анализу,

растапљањавање. Чим се нападне хируршим ножем једно толико савршено хомогено тијело, постоји опасност да му се одузме живот - како је истакао Жорж Будај.

Стваралац у пуној зрелости: Љубинка Јовановић-Михајловић

Као умјетница фине сензибилности, лирски настројена и веома "дисциплинована", са палетом недореченог звука, допустила је да се на њеним раним платним види носталгична патина стarih икона или фресака. Међутим, иза свега се налази, сликарство изузетне радозналости и млада лачаког полета. Тајко је и данас.

Енергија којом исијавају њене слике, поезија којим

образовања уопште. Тиме се мијења свијест, а те следеће генерације ће диктирати правац и водити ову земљу. Културна политика мора бити агилнија, да се пуно више тиче грађана који је прихватио, живе у њој, одрастају са њом. Мора им бити приступачна.

- *Коју музику слушајеш као се не бавиш њом?*

- Онда најрадије слушам најљепшу музику - тишину. Радо слушам етно музику, на пример са Блиског истока. Мало је и проучавам, нарочито арапске љубавнице. То је потпуно другачија музичка филозофија, на коју ми Европљани нисмо навикли. Фасцинира ме и старија традиционална јапанска музика, зато што су они постигли савршенство у минимализму - најједноставнијом мелодијом умијетију све рећи, што опет нама дужњацима није блиско. Ми смо много ошпаренији.

- *Какви су вам даљи планови пошто у који се уврштио у Црну Гору?*

- Прије свега, вратити историјски значај Црне Горе и поново успоставити културне везе са европским центрима. Црна Гора има богату културолошку историју, кроз три различите конфесије, од којих свака има своју културу. Треба ту Црну Гору представити, са свим различитостима које је и чине богатом. Треба стварати примјерене контакте, да би се за сљедеће генерације отворили нови путеви, не само ка Европској унији као политичкој институцији, него ка Европи као културолошкој вриједности.

- *Шта би требало оживити да би се увршило у култури Црне Горе било боље?*

- Треба почети озбиљно размишљати о активном вођењу културне политике. То не значи само финанisirati фестивале, него веће проблеме него што је рецимо већни проблем воде на приморју а то је основа културе живљења.

- *Шта би требало оживити да би се увршило у култури Црне Горе било боље?*

- Као и остale области живота у Црној Гори, прилично исполнити и породице, школског градива и

су грађене, третирање форме одјају експресионистичку природу аутора. Јубинка припада умјетницима који нису у токовима треновали, иако заокупљена искључиво својом сликарском истином, ликовне проблеме је решавала постепено и сигурно.

Најновија дела, настала у оквирима већ изграђене поетике засноване на боји, простору, као битним одредницама, упијају ипак дах данашњег времена са увијерењем и сигурношћу да чине неки посебан зачаран свијет. Боја на њима је експресивна, племенита, тиха у свом сазвучу драматичке и хармоније.

Зато платна Јубинке Јовановић имају своју структуру, због чега су препознатљива и самосвоја у својој посебности.

Преко пет деценија, ова умјетница, дочарава измаштансне свјетове са кулисама од високих фасада, прозора који гледају и отварају нам поглед у духовност, традицију и различитост културне слојевитости. У томе је успјела јер је прије свега огромну енергију утиснула у тишину стваралачког чина, у своја необична дјела - дјела овога мајсторства, испуњена скријеном тајновитошћу. Јер, подсјетимо се забиљеженог: "Љубинка Јовановић је стваралац у пуној зрелости: Јубинка Јовановић-Михајловић

Драгана Ивановић

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИЗЛОЖБА ГРАФИКА ВУЈКЕ РАДИВОЈЕВИЋ - БОЈАРОВ У СПОМЕН ДОМУ „СТЕФАН МИТРОВ ЉУБИША“

Средином мјесеца августа, у Спомен дому „Стефан Митров Љубиша“, отворена је ријетко занимљива изложба графикаrenomirane македонске умјетнице Вујке Радивојевић Boјаров. Рођена 1960. године у Румији, дипломирала је на Ликовној академији у Новом Саду 1983. године у класи професора Ракићића. Члан је ДЛУМ-а од 1984. године. Имала је већи број самосталних и групних изложби у некадашњој Југославији, њеној Македонији и у иностранству. Добитник је низа награда и признања од којих би ваљало истаћи посљедње две, добијене у Стокхолму: диплому за графику (2001) и диплому за цртеж (2002). Вујка Радивојевић - Boјаров данас живи и ради у Скопљу.

Како нам говори Библија, Стари завјет садржи тему Ријечи Божје и Ријечи Мудрости, која је постојала прије свијета, у Богу; ријеч је та која је све створила; по-слана је на земљу да открије тајне Божје воље; вративши се Богу, завршила је своју мисију.

Још старозавјетна библијска традиција, преко средњевјековне, византијске и старословенске, има у виду логосно пружимање слова/ријечи и слике (грч. еикон). У том смислу и једно и друго су облици у којима се објављује Божанска енергија као Логос. Познат је став Св. Јована Дамаскина да се Божја мисао равнopravno исказује у слици као и у ријечи. Заправо, слово/ријеч има, прије свега, семантичку функцију, слово саопштава, међутим, оно што је изузетно још од Старих Грка, па и раније, је да само слово представља форму или облик

„ИЗМЕЂУ ЧОВЈЕКА И НЕБА ЗРАК И ЗНАК“

У почетку бјеше ријеч, и ријеч бјеше у Бога и Бог бјеше ријеч

(Јован 1, 1)

Ex libris III, 2000.

кога је иманентно и оно што је естетско. Оно, dakле, има и самосталну естетску функцију.

Стварање писма или слова значи о-словити, унијети Логос у оно што је бесловесно, без чега је и бесмислено, лишено смисла. Значи да слово или ријеч није пук ознака (арбитрарност), него је носилац суштине, зато је, као и код других народа, хришћанство у Словену било могуће само онда када су добили своје писмо (Бирило и Методије). Традиција илуминистичког сликарства или сликарства минијатура у средњевјековној умјетности показује да кроз ликовно оформљен облик извиђа значење са дубоком архетипском и симболичном

функцијом. У структури графика Вујке Радивојевић-Boјаров овако схваћено слово добија метафункцију - надфункцију, dakле, естетску метафункцију коју остварује у релацији са чисто ликовним елементима слике, посебно када је ријеч о линiji и композицији, које продубљује управо Логосом, дајући им тиме смисао. Вујка дубоко и истински осјећа Божанско пројављивање кроз именовање ствари. Она особеним талентом и урођеним интуитивним даром успјева да суптилним и непосредним одабиром форме створи композициону структуру у којој је уклоњење вишеслојности архетипског значења слова и облика са реминисценцијама на своје

лички коријен, на византијску и старословенску традицију.

Тема односа слике и ликовне форме је била једна од кључних тема авангардног експеримента. Компаративни односи ријечи и слике од почетка важе за један од најсложенијих теоријских проблема који посебно сагледавамо кроз авангарду, сигнализам или визуелно пјесништво. Вујка Радивојевић - Boјаров се својим ликовним остварењима враћа и ситуира у средњевјековну духовност и средњевјековно/византијско поимање значења релације слово-знак слика, те се њено стваралаштво врло строго може одредити начелима византијске естетике. Уствари, Вујкино стваралаштво представља облик модерног приступа византијској традицији. Она свјесно одступа од авангардног експеримента зато што је за њу фундаменталније враћање епохи која је носилац Логоса, односно, одређење Божанског смисла, а, самим тим, и смисла човјековог постојања, кроз теоцентрични систем слике. Композициони склад графика Вујке Радивојевић-Boјаров, као и интуитивни избор знаковних симбола на њима, одише вјечитом тајном која, како би рекао наш Чедо Вуковић, вибрира „између човјека и неба зрак и знак“.

Луција Ђурапшковић

ПРВА СТУДЕНТСКА ЛИКОВНА КОЛОНИЈА У ХЕРЦЕГ-НОВОМ

БОКА КАО МОТИВ И ИНСПИРАЦИЈА

У низу врло занимљивих ликовних програма који су обиљежили крај августа и почетак септембра у Херцег-Новом свакако треба издвојити прву студенчку ликовну колонију "Хоризонти 2003.", коју је организовала исто-

имена невладина организација основана ове године са циљевима да унајмиједи културно стваралаштво Боке, да помогне младим умјетницима и да успостави бољу сарадњу између умјетника и културних институција у Боке.

У времену које је изузетно неповољно за развој и презентацију умјетничке културе, фасцинира оснивање нове сликарске колоније коју је арт сцени Црне Горе омогућила НВО "Хоризонти", уз покровитељство општине Херцег-Нови - сматра Александар Чиликов, професор са цетињске Академије, члан жирија који је оцењивао радове студената. Осим њега у жирију су били професор Лазар Сеферовић, ликовни критичар Богдан Мусовић, новинар Витка Вујиновић и сликар Лука Берберовић. Није било једноставно међу младим и талентованим људима одабрати one које треба наградити. Ипак, жири се определио за one радове које се по нечemu издвајају, у којима су мотиви из Боке приказани на специфичан и оригинал начин.

Прву награду - органи-

зовање самосталне изложбе у Галерији "Сју Рајдер" и боравак у хотелу "Плажа" добио је Срђан Ђелотић из Сокоца. Ивана Драговић из Београда, као другонаграђена, добила је могућност да организује самосталну изложбу у Клубу Војске СЦГ, а смјештај ће јој обезбедити НВО "Хоризонти". Трећа награда је откуп слике и припада је Војиславу Килибарди из Игала.

- Нема ни једнод од ових 25 слика које неко од нас неће понијети у души. Свјетлост која лебди над Боком, или је носимо у очима кад смо далеко од ње, осјетили су и ови млади људи и нашли модалитет да је представе на начин који обећава да ће састати у познате, велике умјетнике - рекао је на отварању изложбе историчар умјетности професор Лазар Сеферовић.

За младе умјетнике којима је омогућено да заједно стварају у амбијенту и поднебљу чију љепоту није лако докочити, јер је увијек другачија и непоновљива, дружење у колонији је било драгоцено искуство. Кажу да је Бока веома инспиративна, пуна су лијепих утисака, имали су прилике да се упознају и друже... И организатори су задовољни. Најављују да ће колонија постати традиционалана.

Д. Ивановић

САРАДЊА МОДЕРНЕ ГАЛЕРИЈЕ И УЖИЧКЕ ГРАДСКЕ ГАЛЕРИЈЕ

БУДВАНСКЕ СЛИКЕ У УЖИЦУ

Модерна галерија започела је сарадњу са још једном истакнутом галеријом из друге средине - Градском галеријом у Ужицама која са успјехом дјељује од 1990. године.

Послије Народног музеја и Музеја савремене умјетности у Београду, галерије "Сава Шумановић" у Шиду, галерије "Милан Коњовић" у Сомбору, галерије "Надежда Петровић" у Чачку, будванска галерија отвара нове контакте са ужичком галеријом, која између осталих бројних манифестација, на ликовном простору Србије остављена по "Међународном графичком бијеналу - сува игла". Ове го-

станишић, представљено је 14 савремених српских умјетника. Посебну захвалност, на помоћи око учешћа на овом истакнутом салону, Старчевић одаје црногорском сликару Драгу Дедићу.

Сарадња двије галерије започела је представљањем једног дијела фонда из Будве. Тачније, представљено је преко четрдесет радова умјетника који чине окосницу и највеће домете њених збирки. Имена аутора су потврђена квалитета, без обзира на чинијеницу што су стилски различита. Истовремено су и адекватан показатељ спознаје резултата и успјеха Модерне галерије,

Изложбу у Ужицу отворио је Јово Ивановић дујођошићи руковођилац Модерне галерије

дине одржан је VI Бијенале суве игле у Ужицу показује виталност која оправдава замисао и основну идеју организатора. Оно импонује, посебно у ситуацији када се многе традиционалне изложбе, чији је континуитет у Србији са напором успостављен, гасе и нестају. Негоњаје основне идеје којом се афирмише техника која се заснива на непоновљивости додира и рада на плочи могла би да се у извесном смислу схвати као графички хедонизам".

По ријечима директора ужичке Градске галерије, академског сликара Душана Старчевића, од 15. до 31. октобра 2002. године реализована је изузетно занимљива изложба "Савремена српска уметност" која је чинила премијеру и један сегмент изложбе на "Јесењем салону" у Гранд Палеу у новембру исте године. По избору селектора, кустоса Народног музеја у Београду Гордане

која је и овога пута потврдила да посједује праве и провјерене вриједности.

На изложби у Градској галерији у Ужици заступљена су платна, цртежи и комбиноване технике: Петра Лубарде, Зорана Павловића, Фила Филиповића, Љубинке Јовановић, Андреја Јемеца, Милорада Бате Михаиловића, Јанеза Берника, Мехмеда Заимовића, Бенгта Линдстрома, Златка Прице, Јасе Табуџија, Рожеа Едгара Жилеа, Густава Болина, Пеђе Милосављевића, Еда Муртића, Марина Тарталје, Недељка Гвозденовића, Филипа Јанковића, Милана Цмелића, Јубе Поповића, Ивана Генералића, Јоже Цијухе, Цилета Маринковића, Николе Граовца, Саве Павловића, Тодора Стевановића, Милана Туцовића, Воја Станића, Драга Дедића, Пуре Ђурића, Владимира Џуњића, Јубомира Попadiћа, Наодида Зорића, Оље Иванчићи, Пера Никчевића, Милене Шотре, Бранислава Вујековића, Милене Ничеве, Јова Ивановића, Ђурђа Теодоровића, Миљене Синџика, Глигора Чемерског и Јасепа Пигоринија.

Д. Ивановић

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ПОВОДОМ ТРИДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ ОД СМРТИ ВЕЛИКОГ БОКЕЉСКОГ УМЈЕТНИКА У ИГАЛУ ПРИРЕЂЕНА ИЗЛОЖБА СЛИКА "ОМАЖ МАТУ ЂУРАНОВИЋУ"

- Свјестан да су ријечи инфериорне спрам визуелне раскоши и мајсторског умјећа његових слика, покушао је да назначим оно што маестрисима Ђурановића чини међашем културолошког одређења Херцег-Новог, Боке Которске, па и ширег миља ликовне мапе протеклог вијека, рекао је отварајући изложбу слика овог великог бокељског умјетника у Галерији Медитеранског здравственог центра у Игалу, драмски писац Стеван Копривица. - Нисам слушају употреби термин маестрисимус. Користим га у његовом изворном значењу, као крајњи компаративни степен у смислу "мајстор над мајсторима", онога који својим умјећем поставља параметре заната да при том својим талентом уважи надраста занат по себи... Мато Ђурановић, биографијом и умјетничким дистигнућима, представља спецификаум који има све аргументе европских и свјетских узора за којима тако често у овим временима посежемо, несвесни да те и такве узоре имамо у нашој средини.

Сликар и виолиниста Мато Ђурановић рођен је у Каменарима у Боки 1895. Потиче из угледне породице помораца и умјетника. Школовао се у иностранству. Најприје је завршио Музичку академију а потом Високу умјетничку школу у Њујорку. Сликарство је усавршио у Америци, у Галвестону, где је имао и прву самосталну изложбу

МЕЂАШ НА ЦРНОГОРСКОЈ МАПИ

1922. У родни крај се вратио 1934. године и ту је остао до краја живота. За њега, како је записао "Бока нема премца. Јене боје, брада, море. Ја сам сав у њој и она је у мени својим морем и каменом у мојим платинама".

Поводом три деценије од смрти великог сликара из његове богате збирке која се налази у галерији породичне куће у Каменарима у галерији Медитеранског центраса 33 изложена рада настала у Америци и Боки која представљају ретроспективу његовог стваралаштва. Изложена је и његова недовршена слика коју је радио шест дана пре смрти. Анализирајући дјела Мата Ђурановића Младен Ломпар их је својевремено срео у три фазе. Посткубистички или амерички период обухвата дјела настала у Америци. Сликаревим преласком у Боку од 1934 до 1955. је период истраживања и који се дијели на сезанизтичку и предекспресионистичку фазу. Бави се углавном приморским пејзажима и мотивима из живота помораца. Од 1955. се дефинитивно опредељује за експресионизам. У том перио-

ду створио је велики број дјела изузетне вриједности: "Бегоније", "Модерни портрет", "Каменарска симфонија", "Црква Светог Саве у Морињу", "Прчање", "Размишљање", "Прољеће", "Плава птица". Није био подложен утицајима и помодним кретањима савремене умјетности Ђурановић је самостално излагао у Хјустону, Пенсијаливи, Вашингтону, Даласу, Сан Антониу, Котору и Титограду, а колективно у бројним европским градовима. Награђен је тринаестојском наградом СР Црне Горе и добитник је октобарске награде Херцег-Новог.

Ђурановић се поиграва формом - истиче Стеван Копривица у свом осврту на његово стваралаштво. - Онај ко зна да створи класичну форму има право и да је разори да направи деконструкцију онога што је сам конструисао. Али и у такозваној посткубистичкој фази, кад се губи контуре класичне форме он чува душу и љежност, оно што му је дато завичајем као дио карактера и трајно племенито обиљежје. Мајдан био и излагао остаје самосвјестан, тек дотакнут трендовима, али прије и послије свега свој.

Поводом обиљежавања годишњице смрти великог умјетника Филателистичко друштво "Бока" из Каменара промовисало је коверту и поштанска жиг са сликом Мата Ђурановића који из поште у Бијелој путује у свијет носећи сјећање на њега.

Д. Ивановић

СУСПРЕТИ

ЖИВОТ УЗ МАСЛИНУ

Током августа је излагао у петровачкој галерији "Марко Крстов Греговић". Одјешевио је посетиоце, међу којима је било и прилично туриста, маслинама које је донио у ову галерију. Насликане уљима и пастелама. И прије неки дан стигао је у Београд. У Скадарлију чуvenу. Опет са маслинама. У кући великог пјесника и сликара Ђуре Јакшића, у Скадарској улици отворена је, једанаест по реду, самостална изложба слика Бранка Вукића. Ликовног педагога из Бара, сјајног сликара и истраживача у овој умјетности.

У Скадарлију идем послије тачно деценију, каже Вукић. - Излагао сам у том прелијепом амбијенту 1993. године. Такође сам понио маслине, али и неке цртеже, портрете. Сада само носим маслине у Београд.

Дugo времена је Бранко објашњавао ћајима како треба сливати, како се прво усавршава цртеж, онда надугачко и нашироко о великим мајсторима кичи. Домаћим и страним. А онда је одлучио да и сам - слика.

- Када сам напунио акумулаторе, радићи у школи, учени о сликарима и сликарству, обилазећи свјетске галерије, рекао сам себи: сликаћеш. Али од тога нећеш правити филозофију. Сликаћеш оно што видиш, што је око тебе, што те највише додирује. Као човека прије свега. Јер по-

што апстрактније, боље рећи што откаченије. Е то нисам хтио.

И Бранко се окренуо - маслинини. Чудесном дрвету које га је окруживало још од дјеčiјstva. С којим интензивно живи цио свој вијек, којега воли, обрађује, сања када се одвоји од родног краја. Уствари Бранко је рођен у црнничком селу Крнице, где нешто и нема маслина, али га је мајка, када је имао само годину донијела у Бар. Она је Бранка и ту међу маслинама прошло је његово дјеčiјstvo. И младост.

- Мој први циклус представљао је стабла маслина без крошњи. Била је то, уствари нека врста побуне. Револт пред чијеницом да је све мање стабала уз нашу обалу, да маслина стал-

но страда пред налетом цивилизације, али и да је жртва олуја. С друге стране готово нико не сади нова стабла тако да се њихов број смањује. Стално.

О „дрву живота“ Бранко дosta зна. Још више о томе колико је његово уље и храна и лијек. Обожава напрсто то дрво које нема свој вијек трајања, које је као оно на Мировици у Бару старије од Христа и има својеврсну историјску причу. И наврно Бранко сликарски посматра и доживљава маслинину. Квргаву, зелену и жуту, црвену, круту а тако снажну.

Мада ситуација није боља: Бранко сада слика и кроšnje. А што се тиче мјештана у Бару, или на цијелом Приморју тешко им замјера што су запоставили маслинину.

- Да су садили маслине, били би знатно богатији него што су то радећи на другим пословима. Засајујући мандарине и друго јужно воће. Које је истина лијепо, али ни налик на масlininu. То је свето дрво и ја ту заједничку именицу маслина увијек пишем великом словом.

Тако ће бити док сам жив, а маслина ће, обећавам, бити и моја трајна сликарска инспирација. Односно да будем сасвим прецизан: само ћу маслинину сливати и у будућnosti. Као што сам то чини у протеклих двадесет година.

С. Ш. Г.

ОД МАЛОГ ГРАДА ДО ВЕЛЕГРАДА

ПОРОДИЧНА ЛУКА МЛАДЕ БАРСКЕ ГЛУМИЦЕ

Из малог града, али топлог колико и његово сунце, Дијана Маројевић се нашла под свијетлима велеграда. У Београд је дошла средином деведесетих, као гимназијалка, ученица трећег разреда. Покушала и положила пријемни испит на београдској Академији драмских умјетности Тежак, па је и задовољство родитеља и пријатеља било неизједијерно. Био је то велики Дијанин успјех, јер у свијести су јој још приче о сложеним захтјевима престижне београдске Академије и бројним узастопним покушајима њених познаника. Данас је асистент дикције, на овом факултету.

Сjećanje на дане у студијском, праћене чезњом за родним Баром и топлим родитељским домом, лијепо или тешко јер је Дијана из Бара отишla са непуних 17 година.

Данас уз презиме Маројевић пише и Диклић. Важност је не у промјени презимена него у љубави која их спаја. Њен супруг је познати и омиљени глумац свих наших простора, Богдан Диклић. У породици пуној склада и љубави, то не крију, доминира мала кћеркица Софија. Тешко је одговорити ко је више воли, али чак и

Дијана мора да призна да се са Богданом љубави према кћеркици, ништа не може мjeriti. Чак ни њена материнска љубав. Богдан је напротив обожава.

Одувијек је желио дјевојчицу. Он је предиван тата и Софија то осјења, мада је напротив на сваком кораку, и у кући Диклића и Маројевића, међу пријатељима, она „личност број 1“.

О путу из малог Бара у метрополу Београд где тече живот је напоменуто да је упореди са породицом Диклић, разговарамо о предивном амбијенту Дворца краља Николе.

- Много волим Бар - каже Дијана, отвореност овог про-

КУЂА ПУНА ЉУБАВИ

Мада њихова животна прича личи на несвакидашњу „love story“ на питање како су се упознали Дијана и Диклић каже:

- Не могу да раздвојим утисак да ли је то била љубав на први поглед, или животни поглед на праву љубав? Признајем има необичних детаља, са судбинским предодређењем. Али мислим да нисам маштала да ми животни сапутник буде глумац. О човјеку као као Богдан сигурно јесам.

Први пут смо се срели на дан када сам дипломирала. Уобичајена журка на факултету, у таквим приликама, након представе. Позван је и Богдан, са којим је њена колегија глумила у позоришној представи. Истина, каже кроз осмијех, први сусрет није значио и моје непознавање његовог глумачког рада. Признаје дивила се лакоћи којом влада екраном и позоришним даскама, без обзира на жанр улога којима се потпуно предаје.

А када је љубав „планула“ одушевио је његов однос према животу, љубави и браку, према пријатељима и окружујењу. Да ли случајно, или су се напротив толико препознали, или данас откривају и да имају сличан однос према многим животним опредељењима и љубавима - воле исту музiku, књиге, филмове...

Богдан ужива и љубав и поштовање Диклића има је „на претек“. Каже, мада су рођени у различитим срединама, он у Беловару а она у Никшићу, такође и одрасли у амбијентима који нуде различитост, они су толико слични као да се познају читав живот.

Дијана Маројевић-Диклић ради као асистент на ФДУ, „Дон Жуан“, „Београдска трилогија“, нашем филму „Лајање на звијезде“ и италијанском „Смрт једне честите дјевојке“. У серији „Неки нови клиници“ игра професорку.

Најљепша и најодговорнија је каже Дијана, њена животна улога. У њој не глуми, него живи улогу Софијине маме и супруге Богдана Диклића.

Недељка Павловић

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

МЕДИЦИНА

„ПУШЕЊЕ ЈЕ ШТЕТНО ЗА ЗДРАВЉЕ”

Пушчење изазива велики број болести, малигних болести и често прерану смрт. Удисање пушачког дима убија више људи од саобраћајних несрећа, криминала, АИДС-а, илегалне дроге итд. Може се рећи да су људи парадоксално „статистички“ склонији да умиру пасивно удишући дувански дим него од аутомобила, пушке или вируса АИДС-а. Ризик од преране смрти пушача је за 20% већи од ризика непушача. Дуван је највећи појединачни узрок малигнитета и рачуна се да је више од пола свих смрти уред малигнитета забиљежено код пушача. У УСА има 70 милиона пушача тј. сваки четврти одрасли Американац је пушач. Сваке године у Америци умире и 40.000 непушача, а 300.000 је разбоди од плућних болести због дуванског дима из околине. Овај убица“ број 1 у свијету убиће око 10 милиона људи сваке године до 2030. године ако се овај тренд настави. Један хемикалијски извештај називају је хемикалије у дуванском диму“ смртоносним коктјелом-засташкујућим листом токсичних хемикалија“.

Постоји 4.000 хемикалија у дувану, 600 идентификованих отрова и 63 познате хемијске супстанце које изазивају рак. Цигарете садрже никотин, угљен моноксид, тар, ацетон, амонијак, арсеник, бензен, кадијум, формалдехид, графичарско мастило, гориво за лампе, хемикалије из средства против мосаца, отров који се користи у гасној комори, гориво за ракете и још неке отрове. Никотин је вазоконстриктор и нервни отров који се може поредити са цијадом, спада у класу инсектицида, НИЈЕ КАРЦИНОГЕН али

је као снажна дрога главни криза зависности пушача. Угљен-моноксид, врло отровни гас без укуса и мириза у великој количини изазива кому и смрт услед аспфикасије (утушења). Тар је мјешавина супстанци које су главни носиоци КАРЦИНОГЕНОСТИ дувана. Количина никотина у једној цигарети је просечно 8-9 мг док је количина коју пушач инхалира у једној цигарети значно мања и зависи од броја димова и дубине удисања дима. Никотин, који послије удисања стиче до мозга за 15 секунди, утиче на скоро сваки систем организма: срце убрзано лупа, убрзана се пулс, вене се сужавају, повишила се крвни притисак, адrenalин жљезде у већој количини производе адредалин који такође утиче на убрзану пулс, опушта мишиће и убрзава метаболизам, мењајући члан и електричну активност мозга. На почетку је утицај никотина на све органе неугодан: мучнина, вртлоглавица, главоболја, кашаљ и слично. Убрзо се, при континуираном пушењу ствара толеранција на ове симптоме и развија се утицај на нормално функционисање мозга побуђивањем лажних хемијских порука. Никотин је сличан хемијском гласнику званом ацептил-холин који побуђује мозак укључујући и друге такве гласнике као неуро-трансмитер допамин. Допамин дјелује на дио мозга који људи користе у угодним активностима као што су јело или секс. У новије вријеме је пронађено да адолосентијни мозак ствара више микроскопских рецептора који укључују никотин у функцији њиховог мозга. То је можда одговор на питање зашто људи који су почели да пуште у ранијим годинама

ма теже остављају никотин. Тако треба да се открије који дио средњег мозга је подложен утицају никотина и која супстанца у дуванском диму се никотину изазива зависност. Физичка зависност означава промјене у функционисању организма које су произведене поновним узимањем никотина, а физиолошка зависност значи тоталну преокупиратост цигаретама. Физиолошка и физичка зависност, значи апстиненцијалне кризе при престанку пушчења уз неке друге симптоме карактеристичне ЗАВИСНОСТ ОД НИКОТИНА, која је јача од зависности од херoina.

СВАКИ ПУШАЧ ЈЕ ЗАВИСАН: пушчење је обје, и навика и зависност. Окидачи за пушчење су друштвено прихватљивији, осјећај заједништва и среће при заједничким пушачким сеансима са пријатељима, чињеница да се при пушчењу једе мање и тако контролише телесна тежина, пушчење опушта и чини пушача срећним, а цигарете постaju“ пријатељи“ у моментима забринутости, страха, плача и слезина и то за 33-46% у односу на непушаче. Овај значајан ензим обара неуротрансмитере и амине и превише или премало МАО-Б може отетити здравље. МАО-Б смањује и ниво хемикалија које утичу на нервне ћелије при функцији регулације крвног притиска. Смањење нивоа МАО-Б посљедично може смањити ниво серотонина, неуротрансмитера који упливише на расположење. Редукција МАО-Б у мозгу пушача није узловљена утицајем никотина већ прије неком другом компонентом дуванског дима. Ово откриће је потпомогнуто употребом“ радиотрасера“, радиоактивних молекула, дизајнираних да се везују за специфичне биохемикалије које се касније могу пратити употребом позитронске емисионе томографије.

Др Оливера Симић - Ковачевић

„ФИЛМОВИ БЕЗ ДУВАНСКОГ ДИМА“

Сваке године се 31. мај обиљежава као Свјетски дан борбе против пушчења или како је то званично формулисана „Свјетски дан без дуванског дима“. Ове године је у Заједници Србије и Црне Горе 31. мај тематски био посвећен проблему повезаности културе понашања и пушчења, проблему утицаја и међузависности дуванске, модне и филмске индустрије. Кроз пројекат „Филмови без дуванског дима“ Свјетска здравствена организација је позвала мажионе филмске и модне индустрије да преузму улогу промотора здравог начина живота уместо до сада улоге промотора овог штетног производа.

Нова Конвенција за контролу дувана СЗО усвојена 21. маја 2003. године, на 56. Скупштини ове организације забранила је “не само директно рекламирање већ и било какву асоцијацију на дуван“.

ШЉИВА

(*Prunus domestica L.*)

је на чишћење, па се шљивама придаје и љековито својство, уз препоруку да се шљиве једу свеже и да се од шљива прави компот и сл.

Пол Картон, чувени дијететичар, а послије њега и Лерк, истичу грешке које се чине приликом употребе шљиве као лека. Обично се говори болеснику који пати од затвора „Једите, човјече, шљиве!“, али му се одмах не каже како и у које вријеме.

Познато је да се шљиве узимају као посластица када су скуване, зашећерене, па чак и преливено вином, али је ово погрешно, јер нити шљиве смију задржати своју киселину, нити их треба јести као компот послије јела, већ само и једино на празан стомак или прије јела.

У лијечењу болести црјева шљива служи као идеално средство и као регулатор црјевне циркулације и апетита, те као средство за угушивање не-приватних задаха (смрада) измета и за подстицање пријева на рад, када се то никаквим механичким путем не може постићи. Она одстрањује заражења крвотока у јетри и чисти крвоток у штетним и отровним са-

стојака.

Да би шљива била лијек, а не компот, потребно је да се шљива ослободи киселине и шећера, а да би се ово постигло, поступа се овако: узме се 8 до 20 комада шљива, засијеку се увећем ножем с једне стране и тако нарезаје оставе да кисин преко ноћи у дosta воде. Сјутрадан вода се прослиje и шљиве кувају у другој води. Кување траје два сата. За ово вријеме кувања шљива неколико пута (три пута) се мијења вода, а та замјена се врши врућом водом, а не хладном. Овако спремање шљива личе на целу зону груди која у пријевима човјека тјера испред себе из организма непотребне састојке и измет.

Доза од 8 до 20 комада шљива узетих једном, односно поједених одједанпут дају најбоље резултате у лијечењу.

Сува шљива је корисна да се jede зато што има релативно ријетке елементе као што су јод или цинк. Ова два елемента су неопходна за нормалну и правилну функцију штитне и пљувачне жлијezde. Сува шљива садржи магнан, калијум и магнезијум који активирају размјену материја у организму. Поред тога, суве шљиве имају и више витамина B. Како ови елементи дјелују позитивно на одстрањивање отрова, то је једно од једињења крвотока у јетри и чисти крвоток од штетних и отровних са-

ПОЉОПРИВРЕДА

У овом чланку бићи ријечи о калемљењу винове лозе у циљу прекалемљивања сората. Прекалемљивање се врши на старијим чокотима чија сорта не задовољава или се уводи нова сорта и сл. Прекалемљивање се врши на методом зеленог калемљења проетим спајањем или очењем, затим калемљењем зрело на зелено и зрело на зрело у процесује.

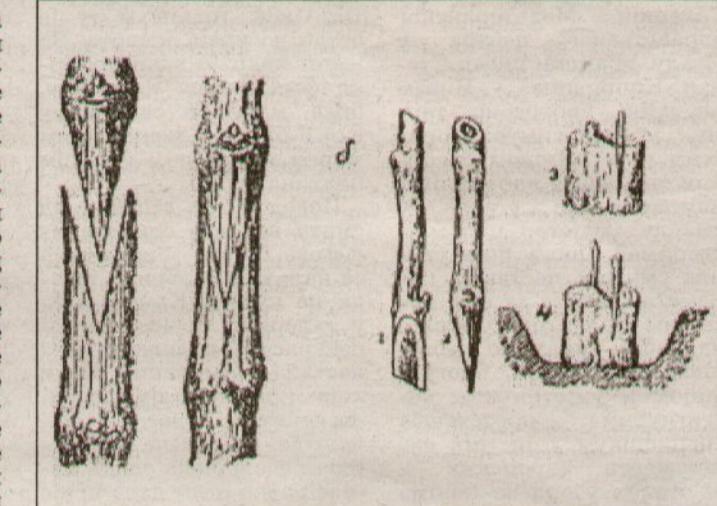
Прекалемљивање методом зеленог калемљења врши се обично крајем маја. Чокот који се прекалемљује у пролеће се кратко ореже при чему се одбацију кракови кордунице, а остављају само два дна зеленог калемљења. Приликом лачења остављају се само два најбоља ластара. Кад крајем маја ластари достигну такав развој да се могу калемити примјењује се исти поступак припреме ластара за калемљење као што се то чини при одговарајућем подлоге (о чему је било ријечи). Такође се примјењује исти поступак при избору и припреми вијока, технологији калемљења и њених чокота за вријеме вегетације описаног при калемљењу прости спајањем на зелено и очењем на зелено. Ластари који извију из вијоке веома су бујни, па се образује облика чокота врши у року од годину-две дана. Овај начин даје најбоље резултате где нема јаких мразева као што је приморски појас.

Калемљење зрело на зелено може се примјењити у винограду на посађеним пропорцијама како је раније описано као и при прекалемљивању сората винограда - чокота у роду. Пропорције подлоге саде се и негују као и за калемљење очењем, а такође, и припрема ластара подлоге који се иста као и при калемљењу очењем.

Када су у питању вијоке питоме сорте овдје се користи вијоке од једногодишњег зрелог ластара. Скинути ластара из вијоке из родног винограда чувају се у хладњачама да би биле свеже и способне за калемљење. Ластари се скидају за вријеме резидбе винограда с тим да није

КАЛЕМЉЕЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ (3)

дошло до кретања сокова и сузења винове лозе. Препоручује се виноградарима да ластаре за вијоке скidaју по опадању лишћа у јесен и почетком зиме и исти у етикетираним снопићима по сортама чувају се у полиетиленским кесама

Калемљење у процесуј: а - вијока и подлога испе дебљине; б - вијока шања од подлоге; 1 и 2 - припреме вијоке; 3 и 4 - калемљење у цију процесуј

у хладњачама на температури од 3-5°C.

Кад ластари пропорка или сорте за прекалемљивање достигну потребну дебљину и физиолошку зрелост (који и код калемљења на зелено) приступа се калемљењу. Калемљење прости спајањем или очењем изводи се по истом поступку описаном код калемљења на зелено.

Калемљење зрело на зелено примјењује се кад желимо подићи нови виноград или прекалемити и замјенити неку лошију сорту бољом. Најчешће се користи начин калемљења у процесуј и то у цију

процесуј кад су подлоге и вијоке исте дебљине и у полу процесуј када је подлога много старија и развијенија даје вијоке.

Техника овог калемљења састоји се у следећем: у пролеће пред сузење чокот се одгрне до испод спојног мјesta ако је у питању прекалемљивање лозе, или испод главе ако се споје камбијални слојеви подлоге и вијоке.

Код прекалемљивања појединачно калемљења на подлози у земљи на приморју се може лоза на овај начин калемити и на већим висинама изнад земље с тим што се калем поред везивања премазује калем виском и штити од јаког сунца.

Јован М. Медиговић

дипл. инг. пољ

ЉЕКОВИТОСТ ВОЋА И ПОВРЋА

КРОМПИР

(*Solanum tuberosum L.*)

ускладиштења састав бјеланчевина је неповољни и на крају период складиштења кромпира сајки мање аминокиселина.

У исхрани, нарочито у току зиме и раног пролећа, кромпир има важно место због тога што има знатне количине витамина C - око 15 mg 100 грама кромпира. Од осталих витамина кромпир садржи и још витамине из групе B, кинотински киселини и друге.

Кромпир није високоенергетска харнаница, али је значајан извор неопходних састојака за човјека. Око 200 грама обареног, нелуженог кромпира, покрива дневну дозу витамина C за одраслу особу. С обзиром на корисне састојке, кромпир треба да буде заступљен бар у једном дневном оброку. Постоје витамини и други састојци налазе, углавном, у сложевима испод љуске, то приликом љуштења треба обратити пажњу да се што тањи слој одбаци.

Витамин C се најбоље чува у кромпиру ако се кромпир бари у мало засољеној води, јер се на овај начин одстрањује кисеоник. Кромпир садржи аминокиселину којима највише обилује зрео кромпир, односно послије ваћења из земље. У току

забрежне и срчане болеснике.</p

30. СЕПТЕМБРА 2003.

ДА ЛИ ЂЕ И КАДА БУДВА ДОБИТИ ЗАТВОРЕНИ БАЗЕН

ЗИДАЊЕ СКАДРА НА БОЈАНИ

• Прије ровно 16 година шадашњи предсједник СО Владо Дулетић обећао завршетак затвореног базена до краја 1987. године • Камен темељац за затворени базен положио предсједник Владе Ћирне Горе Мило Ђукановић 3. априла 1994. године • На састанку код шадашњег предсједника СО Жарка Миковића 24. фебруара 1996. директор Дирекције јавних радова Ћирне Горе Миодраг Раичевић обећао завршетак базена до краја 1996. године • Ни Page Грејовић није штедио ријечи: Базен ће бити завршен до краја 1997. године, дотровено у кабинету шадашњег предсједника • Ђорђије Прибиловић на радном састанку с новинарима обећао завршетак базена до краја 2002. године

Ни највећи оптимисти не смију се упустити у прогнозу када ће бити завршен затворени базен у Будви. Да се таква прогноза којим случајем нађе на листићима спортске кладионице власници би задовољно трљали руке. Да је све текло по плану и по обећањима са највишима мјеста данас не би писали и нагађали када ће, и да ли ће, бити завршен базен већ би највећи роватије писали о успјесима будванских ватерполиста и пливача постигнутим у том спорском здању. Прича о почетку и завршетку градње затвореног базена стара је близу 20 година. Ватерполисти Будве први пут на домак Прве савезне лиге били су 1987. године, када су освојили прво мјесто у Другој савезној лиги - група Југ. Квалификациони турнир за улазак у Прву савезну лигу одигран је 29. и 30. августа у Загребу. Повојдом освајања првог мјеста и пред одлазак на квалификациони турнир ватерполисти, стручни штаб и чланови управе ВК Будва били су гости тадашњег предсједника СО Будва Влада Дулетића. Уз честите за освојено прво мјесто и жељу да наредног викенда у Загребу изборе прволигашки статус, предсједник Дулетић том приликом је између осталог рекао:

- Сасвим је извесно да ће се у Будви за неколико мјесеци - изградити затворни базен са око 1500 сједишта. Ако се деси да из Загреба дођете као прволигаши, ваша прва прволигашка утакмица одиграће се у том базену. Будвани нису успјели у Загребу се докопају Прве савезне лиге, да ли је то био добар повод да се одустави од градње базена или је по сриједи било нешто свим друго у овом моменту тешко је рећи. Међутим, ако је тадашњи предсједник Дулетић говорио о базену са 1500 сједишта, динамици завршетка радова, то је значило да је раније био припремљен пројекат и обезбиђењена и заокружена финансијска конструкција. Отворени градски базен изграђен након катастрофалног земљотреса у градској луци почетком осамдесетих година подмирио је потресе будванских ватерполиста и пливача. Наравно, само када је ријеч о љетњем периоду. Почетком деведесетих година ватерполо постаје најомиљнији и најтрофејнији спорт у Будви. Захваљујући ватерполо визионару Драгану Љијешевићу, тадашњем директору, у јулу 1993. године на градском базену окупило се сам крем свјетског ватерпола. Раме уз раме броје "Будванске ривијере" бранили су велики свјетски ватерпола: Игор Милановић, Александар Шоштар, Горан Рајеновић... а све је то зналачки покрај базена убличио покојни Зоран Гопчевић. Титула првака државе покренула је ерупцију одушевљења у Будви. Градња затвореног базена брзо је стигла на дневни ред будвanskog

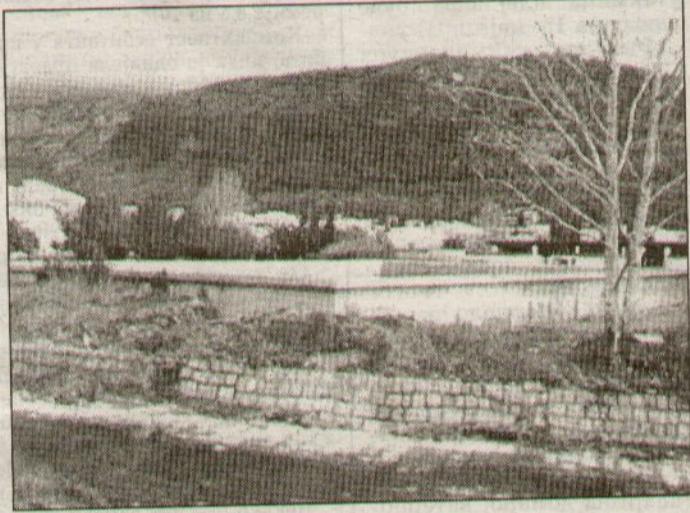
парламента. Ни Република Црна Гора није хтјела да буде по страни. Предсједник Владе Ћирне Горе Мило Ђукановић са најближим сарадницима хе-

гледавајући досадашња техничка рјешења која смо имали Дирекција јавних радова Ћирне Горе одлучили смо да треба учinitи одређена програмска реализације ће се како је предвиђено, одвијати у дјељive фазе. У првој, која ће трајати до половине септембра, биће урађени груби радови које ће изводiti "Унипрес" из Зрењанина, а након тога ће услиједити монтажа машинастке технике, кровног покривача, трибина и базенске технике, које ће известити реномирана шпанска фирма "Астрал" и ти радови ће потрајати - речено је на поменутом састанку - до почетка децембра. Колико су ти договори и разговори били убедљиви најбоље сједоче ријечи предсједника Управника одбора клуба Драгана Љијешевића на конференцији за новинаре: Данас смо освојили још једну титулу шампионе.

Наравно, како је то уостalom и до тада бивало ни мастило на договорима се још није осушило, а већ су наступали разни проблеми који су успоравали, а потом и обустављали радове. Услиједиле су потом нове ревизије финансијског плана, прекрајање пројектне документације, нова обећања, пролонгирање рокова. Шпанска фирма "Астрал" брзо је заборављена. Градоначелник Грговић прешао је на нову, много одговорнију, функцију не дочекавши да базен буде завршен. Међутим и његов наследник Ђорђије Прибиловић није штедио ријечи обећавајући завршетак базена. Након осам година чекања чинило се да је градоначелник Прибиловић био најближи чину пресијања врпце. Почетком 2002. године надзорни орган Завода за изградњу Будве у свом извјештају констатовао је да је завршено око 80 одсто радова, а извођачу, сада, "Уни - Адрији" из Подгорице плаћени су сви изведенici radovi u vrijeđnosti 300.000 DM, a da vrijeđnost svih izvedenih radova iznosi 3.880.992 DM. Тако близу, међутим, само пар мјесеци испоставило се, и тако далеко био је градоначелник Прибиловић од испуњења обећања.

На његово мјесто у предсједничку фотељу засјела је Весна Радуновић. Наравно завшетак тако капиталног објекта велики је изазов за сваког политичара. Оно што њени претходници нијесу успјели завршити за близу 10 година чинило се да ће прва дама Будве успјети да приведе крају и тако својој политичкој партији донијети важне поене. Додуше, предсједница Радуновић, можда поучена до-садашњим збивањима, била је много обазривајуко дајања прогноза о завршетку "Скадра на Бојани". Маказе и првена чоја били су спремни за завршни чин пресијења да су ових дана (септембра мјесец 2003. године) и оне враћене у ладицу. У међувремену предсједник општине Весна Радуновић је поднијела оставку. Чека се, dakle, нови предсједник и можда, неко ново обећање.

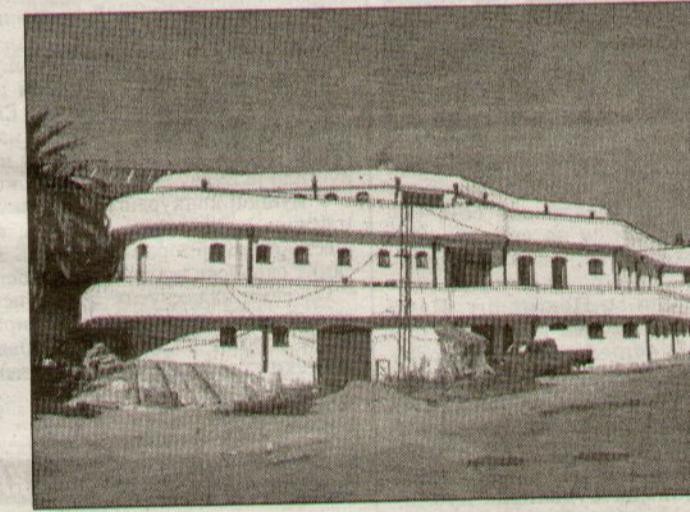
Читава прича око градње базена без изузетка вртила се око дјела и лици предсједника СО. Сви они су без изузетка обећавали да ће за вријеме њиховог мандата базен бити завршен. Најупорнији, рекло би се и најубједљивији био је Раде Грговић. Почетком 1998. године на састанку членских људи ВК Будванска ривијера са градоначелником Грговићем речено је да је СО Будва обезбиједила средстава за завршетак базена у износу 1.500.000 DM, а

... од базенске школке...

... штабина ...

... до крова, а ...?

РУКОМЕТАШИ МОРНАРА ПРЕД НОВУ ПРВОЛИГАШКУ СЕЗОНУ

УЗДАЊЕ У СВОЈЕ БИВШЕ АСОВЕ

• Барски прволишај је у независној финансијској ситуацији, или су штрачи почели да тешерирају на ријеч Новише Вучковића, који се, шако нарушеног здравља, враћао у рукомеш • Италијански шампион Конверсано бордио на привремена у Бару

Овог љета рукометаши Морнара су самоиницијативно отпочели припреме за наредну сезону под војством тренера Милана Радовића. Ослонили су се на ријеч предсједника клуба Новише Вучковића - да ће Морнар до почетка сезоне прећи борбом у међународним куповима. Убијен сам да до тога неће доћи и да ће барска публика ове јесени уживати у рукометним утакмицама у сали ОШ "Југославија", у којој ће, поред осатлих, угостићи Партизана, Звезду, Пролетера, Југовића, Врбаса, Кикинду и друге тимове - каже Вучковић.

Прве тренинге Морнара испратили су овдашњи играчи, Барани голмани Симић и Милошевић и браћа Ивановић, Зоран и Веселин, браћа Бабовић, Немања и Јован, капетан Поповић, Фушић, Кујовић, Десанчић, а затим су се прикључили Јанковић и Томовић. Ускоро би, уз одбрење војних власти, то требало да учини и Никшићанин Драгић који служи војску у барском гарнизону. Божовић се није јавио, претпоставља се да ће узети исписницу, а Јоветић је службено одсустан на мјесец дана и посијле би требало да буде на располагању.

- Нисмо жељели да направимо грешку као пред прошlo првенство када смо касно кренули са припремама и у првих неколико кола били "топовска храна" ривалима. Вјеријемо легенди барског спорта Новиши Вучковићу, који се, иако нарушеног здравља, на наше одушевљење, вратио рукомету. Очекујемо да ће пронаћи новаца да исплати дуговања - казао нам је Милан Радовић. - Практиковали смо да такозване специфичне припреме које подразумијевају бројне контролне утакмице, пред свако првенство, одрадимо у Војводини, али ћemo их, због незавидне финансијске ситуације, обавити у Бару. Повољна околност јесте то што је овде на четвородневним припремама боравио италијански шампион Конверсано, чији је тренер наш и Ловћенов бивши играч Бранко Думнић. Одиграли смо неколико јаких пријатељских утакмица. Са Италијанима су снаге одјерили и Беранци, били су овде у Бару наши гости, а ми смо, потом, били њихови гости у Беранама.

Новиши Вучковић нас је, по обичају, дочекао забринутим гласом.

- У сталном сам контакту са предсједници општине Анком Војводине. Очекујем помоћ од ње, као и од наших традиционалних спонзора „Порцеланосе“, „ЗИБ-а“, „Корала“, „Пута“ и „Талас тура“. Надамо се да нас није заборавио ни претходни градоначелник Бранimir Гвозденовић, потпредсједник црногорске Владе. Познато је да смо ми нискобуџетни клуб, али би нам за такмичење у Првој лиги било неопходно минимум десет хиљада евра мјесечно. Уколико један од најперспективнијих градова у земљи Бар, није у стању

РУКОМЕТНИ ВЕТЕРАНИ У ТИВТУ

ПОБИЈЕДИЛО ДРУЖЕЊЕ

Додјелом награда и признања најбољима у тиватској спорској дворани протеклог викенда је завршен 34. мушки и 28. женски Куп ветерана у рукомету, такмичење које се десети јубиларни пут одржало ове године у Тивту. У финалном такмичарском кругу постигнуты су следећи резултати: Гоч - Приједор 8 : 14, Врбас - Новолин 12 : 7, Крушевиц - БАСК 7 : 10, Лазаревац - Јединство 6 : 4 и Будућност - Динамо 10 : 4.

Код дама прво место освојила је екипа Будућности - Монет из Подгорице, друга је била екипа панчевачког Динама, трећи Лазаревац, четврто Јединство (Качарево) и пети Даниловград. У категорији млађих ветерана први је био Врбас, други Партизан из Тивта а трећи Новолин (Нови Сад). У категорији средњих ветерана најбољи су били ветерани Рудара из Пљевља, други је био Гоч из Врњачке Бање и трећи Приједор. У конкуренцији најстаријих такмичара прво место заузео је Лазаревац, друго БАСК и треће Крушевиц. Пехар најмлађег најбољој такмичарки добила је Жана Асановић из подгоричке Будућности која је уједно са 18 погодака била и најбоља стријелац. За најбољег играча овогодишњег Купа проглашен је Милан Јелић из екипе Врбаса, а најбољи голман Јанко Јанковић из Крушевиц. Чувар мреже тиватског Партизана, који је добио меморијални трофеј "Милорад Бата Глоговић". У конкуренцији ветерањи најбољи голман је Гордана Тороман-Марковић (Динамо Панчево). Најбољи стријелац је Славољуб Лаковић, члан пљевљског Рудара који је 22 пут затресао противничку мрежу. Меморијални трофеј "Бода Марган", дар рукометног удружења Србије и Црне Горе добио је Жана Асановић из подгоричке Будућности која је уједно са 18 погодака била и најбоља стријелац. За најбољег играча овогодишњег Купа проглашен је Милан Јелић из екипе Врбаса, а најбољи голман Јанко Јанковић из Крушевиц. Чувар мреже тиватског Партизана, који је добио меморијални трофеј "Милорад Бата Глоговић". У конкуренцији ветерањи најбољи голман је Гордана Тороман-Марковић (Динамо Панчево). Најбољи стријелац је Славољуб Лаковић, члан пљевљског Рудара који је 22 пут затресао противничку мрежу. Меморијални трофеј "Бода Марган", дар рукометног удружења Србије и Црне Горе добио је Жана Асановић из подгоричке Будућности која је уједно са 18 погодака била и најбоља стријелац. За најбољег играча овогодишњег Купа проглашен је Милан Јелић из екипе Врбаса, а најбољи голман Јанко Јанковић из Крушевиц. Чувар мреже тиватског Партизана, који је добио меморијални трофеј "Бода Марган", дар рукометног удружења Србије и Црне Горе добио је Жана Асановић из подгоричке Будућности која је уједно са 18 погодака била и најбоља стријелац. За најбољег играча овогодишњег Купа проглашен је Милан Јелић из екипе Врбаса, а најбољи голман Јанко Јанковић из Крушевиц. Чувар мреже тиватског Партизана, који је добио меморијални трофеј "Бода Марган", дар рукометног удружења Србије и Црне Горе добио је Жана Асановић из подгоричке Будућности која је уједно са 18 погодака била и најбоља стријелац. За најбољег играча овогодишњег Купа проглашен је Милан Јелић из екипе Врбаса, а најбољи голман Јанко Јанковић из Крушевиц. Чувар мреже тиватског Партизана, који је добио меморијални трофеј "Бода Марган", дар рукометног удружења Србије и Црне Горе добио је Жана Асановић из подгоричке Будућности која је уједно са 18 погодака била и најбоља стријелац. За најбољег играча овогодишњег Купа проглашен је Милан Јелић из екипе Врбаса, а најбољи голман Јанко Јанковић из Крушевиц. Чувар мреже тиватског Партизана, који је добио меморијални трофеј "Бода Марган", дар рукометног удружења Србије и Црне Горе добио је Жана Асановић из подгоричке Будућности која је уједно са 18 погодака била и најбоља стријелац. За најбољег играча овогодишњег Купа проглашен је Милан Јелић из екипе Врбаса, а најбољи голман Јанко

СПОРТ

Нова ватерполо сезона у државној заједници Србија и Црна Гора почеће турниром „Меморијал Зоран Гопчевић“ од 3. до 5. октобра у Котору уз учешће четири наша најјача клуба - Јадран, Приморац - Југопетрол, Партизан и Ниш класик. Турнир у Котору ушао је у календар такмичења ВС СЦГ као друг пре- ма изузетној спортској и људској величини, рано преминулом великим асус југословенског ватерпала који је постао синоним ватерпала у Котору.

За турнир у Котору клуб из древеног бокељског града се интезивно припрема а то ће бити истовремено и промоција нове екипе и новог тренера пред публиком у Котору. Јер, у прелазном року тим из Котора мјесто Веселина Марковића на мјесто тренера првог тима поставио је Слободана Ма-чића који је минулих десет година водио разне младе селекције прволигаша из Котора. Ватерполисти из Котора већ су имали про- вјеру у Мађарској где су на турниру шест екипа заузели треће мјесто иза Хонведа и Ференцивароша. Сада, у Котору треба да се исказују а само неколико дана касније, такође у Котору, Приморац - Југопетрол биће домаћин једног турнира у оквиру квалификације за Лигу шампиона Европе. Которани су за-

У СУСРЕТ НОВОЈ ВАТЕРПОЛО СЕЗОНИ

ТРОФЕЈИ ОСТАЈУ У БОКИ

довољни што ће дочекати ривала из Хрватске, Грчке, Холандије, Њемачке и Украјине, али очекују пролаз у даље борбе и пласман међу два најбоље пласирана клуба. Тих дана Котор ће бити стечиште ватерполо функционера, баш као и у вријеме одржавања турнира у знак сјећања на Зорана Гопчевића. За вријеме одржавања меморијала, у Котору ће бити одређен распоред одигравања Прве лиге чији је почетак заказан за 25. октобар.

Током последњег прелазног рока све екипе су до- живјеле велике промјене у саставу тимова или прогно- зе упућених у ватерполо збивању су да ће актуелни првак Јадран из Херцег- Новог и ове године бити главни претендент за прво мјесто. Уз све добро познате старе снаге, Јадран је јачи за сјајног Вању Удови- чића. А, тренер има на располагању такав тим од којег се очекује да и у Лиги шампиона достојно репре- зентује нашу земљу. У сва-

ком случају, тим из Херцег Новог је главни фаворит за такмичења у нашој земљи као, и озбиљан аспирант да стигне до завршнице четири најбоља клуба у Лиги шампиона.

Приморац Југопетрол је уложио доста у формирање новог састава, тренер Слободан Мачић, као руководство клуба има велике амбиције, али ипак, у Котору дају предност комшијама из Херцег Новог у трци за трофеј на домаћој сцени.

Афирмисани стручњак Ненад Манојловић већ другу годину гради снажан колектив у Нишу, град улаже доста средстава у ватерполо, па је Ниш по- стао нови ватерполо центар. Осим што попуњавају први тим квалитетним ватерполистима са стране, у Нишу воде рачуна и о младима. Ангажовали су Ненада Василоског за асистента тренеру Манојловићу, а о младим ватерполистима бригу води Которанин Пере Ковачевић. Да- кле, у Нишу су ријешили да раде на дуге стазе и та-

кав рад мора донијети квалитетан резултат. Послије турнира Зорана Гопчевићу у спомен, наши најбољи клубови излазе на европску сцену, од 17. до 19. октобра на програму су квалификациони турнири за куп Србије и Црне Горе, а онда 25. октобра креће борба за бодове. Седмо коло одиграће се 29. новембра а онда сlijedi пауза до 10. јануара наредне године када је на програму осмо коло. Редовни дио лиге завршиће 6. марта, доигравање ће почети 18. марта, а планирано је да евентуална одлучујућа утакмица плеј оф буде одиграна 15. маја.

Финалне утакмице купа Србије и Црне Горе биће одигране 18. фебруара и 3. марта.

Наравно, идуће године главни спортски догађај су Олимпијске игре у Атини и календар домаћих, као и клупских такмичења у Европи су прилагођени Олимпијади.

Ако је ватерполо репрезентација освајањем златне медаље на Европском првенству у Краљу и трећим мјестом на светском првенству у Барселони најавила кандидатуру за селекцију године то ће и до- гађаји на домаћој ватерполој сцени бити у средишту пажње наше спортске јавности.

Д. Давидовић

МЕЂУНАРОДНИ ТУРНИР „ДАНИ ОДБОЈКЕ БУДВА 2003“

БУДУЋНОСТ ЗАСЛУЖЕНО ПРВА

- Ни након чешчица јошакаја Будвани нијесу успјели да освоје њехар највећи побједнику турнира
- Младен Мајдак најбољи играч турнира, а Милош Никић је јошакаја најбољи млади играч

Будвани одбојкаши ни послије 21 године и чак че- траест покушаја нијесу успјели да се домогну првог мјеста на турниру „Да- ни одбојке“. Још од 1982. године, када је на отвореном терену „Бечићке пла- же“ одигран први турнир, будвани покушавају да се домогну побједничког пехара. Овогодишњи турнир „Дани одбојке“ Будва 2003“ окупио је сам крем наше одбојке. Фалила је само Црвена звезда, актуелни шампион, па да се на

окупу нађу најјаче екипе, које ће ове године водити борбу за шампионску титулу. Поред Будванске ривијере, на турниру уз учеснике екипе: Војводина Новолин, Будућност Подгорица банка и словеначка екипа Шопштањ из Топо- шнице.

У првој утакмици „бан- кари“ из Подгорице без ве- ћих проблема

3:0 (25:21, 25:18, 25:16) побиједили су десетковане „панонске морнаре“, који су у Будву допутовали без

репрезентативаца: Мештре, Бошкане, Мијића и по- вријеђеног Рогановића. У другој утакмици, првог дана турнира, одбојкаши Будванске ривијере само су се донекле у другом сету намучили против гостију из Топо- шнице, 3:0 (25:16, 25:22, 25:18).

Другог, финалног дана, фаворизовани одбојкаши Војводине Новолин пропи- сну су се ознојили против одбојкаша Шопштања, 3:2 (25:23, 21:25, 27:29, 25:23, 15:6) да би се домогли трећег мјеста на турниру.

У финалној утакмици, која је у потпуности испунила очекивања око 800 поклонника одбојкашке игре, подгорички „банка- ри“ још један пут приредили су непријатно изненађе- ње играчима и навијачима Будванске ривијере. Већ послије првог сета који су Ејелица, Илић, Кајић, Дан- губић... добили на разлику

било је јасно да су Подгоричани чврсто ријешили да поново стану на пут Будванима у њиховој најјери да се домогну првог мјеста. Да се тако лако неће предати изабраници тренера Пајковића, који су читав турнир одиграли без по- вријеђеног Владимира Ба- теза и Бугарина Христа

Модева, припријетили су у другом сету кога су лако ријешили у своју корист 25:16. Понајвише захваљујући снажним сервисима Ејелице, одличном про- гравању техничара Илића

и разорним смечевима Мајдака играчи Будућности преостала два сета укњижили су на свој конто и пехар највећи побједнику турнира заслужено по- нијели за Подгорицу. Иако Будвани још један пут нијесу успјели да се домогну другог чеканог пехара, на овогодишњем турниру до- били су још једног младог играча, будућност наше одбојке и засигурно новог љубимца будванске публике Милоша Никића који је и проглашен за најбољег младог играча. Бивши Будванин, сада коректора Будућности, Младена Мајдака тренери екипа про- гласили су за најбољег играча, док је његов клупски друг Иван Илић поније- спител најбољег техничара.

БУДВАНСКА РИВИЈЕРА – БУДУЋНОСТ ПОДГОРИЧКА БАНКА

1:3 (26:28, 25:16, 19:25, 20:25)

Дворана Медитеранског спортивног центра
Гледалаца око 800

Судије: Ђук (Београд)
Мурић (Ужице)

Будванска ривијера: Ђу- рић, Лазић, Илић, Кардаш, Никић, Јановић, Ђулафић, Ристић, Маровић, Матко- вић, Порпорат.

Будућност: Стељић, Ча- јић, Ејелица, А.Дангубић, Рацковић, Јевтић, Рашо- вић, Наковски, Мајдак, Илић, Вуковић, Бага- рић, Јанковић

Д. Кларић

ОДБОЈКАШИЦЕ ЛУКЕ БАР ПРЕД ПОЧЕТАК СЕЗОНЕ

Опстанак једини циљ

Први пут послије неколико година циљ одбојкашица Луке Бар у једној првенственој сезони није пласман међу четири најбоље екипе у земљи, него очување голог прволигашког статуса. Екипу је напустило шест првотимки, а пристигле су три играчице - Тикивић, Вуловићева и Јечмићева. Прве дјеље своје деби пред барском публиком имале су на јП „Порт купу“. Видјело се да састав Луке није на прошлогодишњем

нivoju. Неке техничке недостатке надомјестићемо борбеношћу. Базичне припреме одрадили смо код куће. Боравили смо и у Ђурићи и са тамошњом екипом одиграли двије контролне утакмице и обије добили. Прије почетка лиге требalo bi da, према традицији, учествујемо на једном турниру у Италиji. Наш једини циљ је опстанак у Првој лиги, али није не- могуће и да се опет дочепамо водећег квартета, јер само су Јединство, Црвена Звезда и Поштар из Београда, одскочили квалитетом. Све остале екипе су ту негде. Може се, да- kle, десити да водимо грчевиту борбу за опстанак, а може- mo да будемо, на крају, и четврти, истиче тренер Луке Бар Владимир Милачић.

Првенство у Првој лиги за одбојкашице почиње 17. октобра. У првом колу Лука Бар дочекује Спартак из Суботице, који је минулих година углавном редовно побјеђивала и код кућe и у гостима.

М. Вујовић

и разорним смечевима Мајдака играчи Будућности преостала два сета укњижили су на свој конто и пехар највећи побједнику турнира заслужено по- нијели за Подгорицу. Иако Будвани још један пут нијесу успјели да се домогну другог чеканог пехара, на овогодишњем турниру до- били су још једног младог играча, будућност наше одбојке и засигурно новог љубимца будванске публике Милоша Никића који је и проглашен за најбољег младог играча. Бивши Будванин, сада коректора Будућности, Младена Мајдака тренери екипа про- гласили су за најбољег играча, док је његов клупски друг Иван Илић поније- спител најбољег техничара.

Другог, финалног дана, фаворизовани одбојкаши Војводине Новолин пропи- сну су се ознојили против одбојкаша Шопштања, 3:2 (25:23, 21:25, 27:29, 25:23, 15:6) да би се домогли трећег мјеста на турниру.

У финалној утакмици, која је у потпуности испунила очекивања око 800 поклонника одбојкашке игре, подгорички „банка- ри“ још један пут приредили су непријатно изненађе- ње играчима и навијачима Будванске ривијере. Већ послије првог сета који су Ејелица, Илић, Кајић, Дан- губић... добили на разлику

било је јасно да су Подгоричани чврсто ријешили да поново стану на пут Будванима у њиховој најјери да се домогну првог мјеста. Да се тако лако неће предати изабраници тренера Пајковића, који су читав турнир одиграли без по- вријеђеног Владимира Ба- теза и Бугарина Христа

Модева, припријетили су у другом сету кога су лако ријешили у своју корист 25:16. Понајвише захваљујући снажним сервисима Ејелице, одличном про- гравању техничара Илића

СЕПТЕМБАР У БУДВИ ОБИЉЕЖИЛИ И ШАХИСТИ

САМИТ ВЕЛЕМАЈСТОРА И ШАХОВСКЕ МЛАДОСТИ

Будва све више постаје и метропола нашег шаха. Од краја августа и током читавог септембра, овде су битке војевали најбољи домаћи шахисти и најперспективнији страни.

Такмичење у Првој савезној лиги окупило је 38 велемајстора и 24 интернационална мајстора у мушки и женској конкуренцији. Највећи рејтинг имао је Рус Алексеј Александров (2659), који је бескомпромисном игром на првој табли Академије нове из Београда оправдао свој статус - из 9 партија освојио је 7,5 поена, са самим ремијем. Још бољи процентуални учник имао је његов клупски друг Дејан Пикула који је на петој табли забиљеки седам победа и три ремија 8,5 из 10!

Компактност дебитанта у прволигашком друштву, БШК Гамбита, ипак је одијела превагу. Београђани су коло прије краја имали три бода предности у односу на Академију нову и обезбјеђену титулу. Гамбита је за Гиниса - успио је да за пет година постојања стигне до шампионске титуле. Највеће заслуге за такав узлет овог клуба припадају Србији Драгашевићу, Пљевљаку који живи у Букрешту и Београду и, повремено, у Београду. Драгашевић је ФИДЕ мајстор, бизнисмен и шаховски мецена.

„Академцима“ остаје утјеха да су освојили пола поена више од „гамбиташа“, али су о титули одлучили меч-бодови.

СПОРТ

КОШАРКАШИ МОГРЕНА НА СТАРТУ ПРВЕНСТВА

НОВИ ТИМ - СТАРИ ПРОБЛЕМИ

- Са новом утврдом, тренером и подмлађеним штимом Будвани улазе у првенstvenu труку
- Капитен Дулешић и Томашевић таранши добре игре • Пешица до Јоћешка првенstва без тренинга у дворани МСЦ

Шта ће донијети предстојећа сезона кошаркашима Могрену тешко је унапријед прогнозирати. Оно што се са сигурношћу може рећи је да то ће ово бити једна од најтежих и најнеизвесnijih такмичарских година за клуб који идуће године слави тридесет рођендан. Нови чланови Управног одбора из дана у дан наилазили су и наилазе на многобројне проблеме, рjeшиве, али и оне, све су прилике, нерjeшиве који могу да ставе тачку на даље постојање клуба. Наслијеђени дут од „старе“ управе стоји као мач над главама стручном штабу. Од искусnijih

играчima и чланovima управе Mogrena. Само пет дана приje прве првенstvene utakmice protiv Jedinstva u BiJelom Polju trener Pочек sa svojim izabrancima nije održao ni jedan trening u dvorani MСЦ, o prijateljskim utakmicama da ne говорimo. Pritisnuti finansijskom nemashinom prije početka prelaznog roka čelniči klub-a donijeli su jedinu mogućnost odluku: klub vratiti budvanskim i mlađim košarkašima koji će svoju perspektivu vidjeti u Mogrenu. O (polu) profesionalnim ugovorima nijesu govorila.

ОСТАВКА СЕКРЕТАРА

Непосредно пред почетак првенstva sekretar klub-a Milan Balenović podnio je ostavku.

- Не желим da radim ono što nikada u животu do sada nije sam radio. Sхватio sam da Mogren nekome smeta i da oni koji odlučuju o budvanskom sportu nemaju, ili neće da imaju, razumjevanja za problemu kluba - rekao je između ostalog na konferenciji za novinaré, sada već bivši sekretar KK Mogren Milan Balenović.

ПРЕД ПОЧЕТАК КОШАРКАШКЕ СЕЗОНЕ У БАРУ**ВРАТИО СЕ МОРНАР**

- Izvršni direktor novoformiranog AD „Mornar basket“ je Slavko Šašperić, dosadašnji vlasnik KK Tina Šašperić, a trener Mornara je Božidar Pavlović

Одјавно једна кошаркашка сезона није очекивана са више интересовања пријатеља овог спорта у Бару од овогодишње. Још зимус су почеле приче у кошаркашким културним да ће се овдашnji првobeližiši Primorke i Tina tažm fuzionisati u klub slavne tradiције - Mornar. Овога је, међutim, о томе није било ни ријечи. Преговори су вођени иза затворених врата. Процурilo је, ipak, да се успјешno прuvide kraju i da ћe Bar uskoro dobiti jedinstven, možan košarkaški klub, koji bi требalo da буде оно што је био Задар у СФРЈ - кошаркашки центар на moru.

Готово шокантна била је информација да је обављен жриjeb za Crnogorsku prvu ligu i da су у turnirsku tabelu увршteni i Mornar i Primorke. Dakle, od fuzije није било ништа - послиje svih pregovora само је Tina Šašperić učestvovala svoje mjesto novoformiranom Mornaru.

Власник некадашње Tina Šašperić, ipak je zadovoljan obavљеним poslom.

- Mislim da smo napravili zdrav sportski kollektiv, na sigurnim finansijskim nogama.

Имамо izuzetno mlad tim sa prosjekom oko 20 godina.

D. Klarić

igrača iz prošlogodišnjeg sastava oставо је само Dejan Tomashević, komе се пријдржио, nakon jednogodišnje pauze i Vesko Dulešić. Zahtevašući angajovanju trenera Žubu Pочекa i novog predsjednika kluba Željka Bokovića u Budvu su stigli mlađi i još nedovoljno afirmissani igrači: Vladan Jurijević (Niš), Marko Kolařić (Brača), Slabodan Cuban (Sremsko Mitrovica), Filip Čatek (Novi Sad) i Nikola Radović.

- Ne mogu da sхватim situaciju u kojoj Mogren dočekuje početak prvenstva. Bez održanog treninga pet danu prije početka prvenstva u dvorani u kojoj ћeteigrati utakmice prosto je neškvatljivo. Niže moje da komentarišem zašto se sve to dešava, ja sam u Budvu došao da radim, ali ovo je atak na sport, posebno na budvansku košarku - izjavio je trener Mogrena Žubu Pочек.

D. Klarić

ДРУГА САВЕЗНА ФУДБАЛСКА ЛИГА - ГРУПА ЈУГ**ПЕТРОВАЦ У ВРХУ -
МОГРЕН ПРИ ДНУ ТАБЕЛЕ**

- Тек у утакмици осмој кола у Грбљу фудбалери Mogrena забиљежили су победу • Побједносну серију Petrovca prekinuo Rudar i što na slijednou Pod Malim brodom

мана Rudara Radanovića. Utakmica je završena rezultatom 0:0.

Malo ko je mogao i pretostaviti da ћe fudbaleri Mogrena tek nakon osam odigranih utakmica osjetiti slast pobjede. U četvrtom kolu na stadionu Lutova, sigurnom pobedom vodeća Budućnost (1:3) je pokazala da je trenutno najbolja ekipa u ligi. Po raz protiv Podgoričana Stamatovića sa bijele tачke bio je dovoljan sa novu pobjedu. Dobar ritam Petrovčana nepotiskano je zaustavljen odložena utakmica sedmog kolu protiv Budućnosti. Kad se очikivalo da ћe: Maslavaric, Simic, Vukcevic... nastaviti tamu gdje su stali nakon utakmice sa Baranima, neочекivano u osmom kolu Rudar iz Pljevlja ispuštao je bod u Petrovcu i tako im prekinuo seriju od tri uzastopne pobjede. Pet stopostotnih prijatelja i docijeljeni jedanaesterač bili su nedovoljni fudbalerima Petrovca da bar jedan put zagresi mrežu odличnog gol-

u. Ovoj situaciji bod iz BiJelog Polja puno nam значи, pogotovo na psihološkom planu. Nadam se da je to kraj serije loših rezultata... - говорио је тих дана тренер Dimitrije Mitrović. Međutim, за сада седам дана uslijedilo je novo razочaranje i to pred domaćom publikom. U sedmom kolu golom Tomovića fudbaleri Bokelja stadion Lutova napustili su kao pobednici, a Rađenović, Popović, Tuđegić... u svlačionице поново se uputili pognutih glava. Po onoj народној: чека, тај и дочекa, fudbaleri Mogrena nakon tri remija i četiri poraza u osmom kolu u Grbљu, protiv istoimenene ekipe, дочекali su svojih pet minuta. забиљежili prvu prvenstvenu pobjedu (2:0) i садавно заборављеним osmjehom na licu i tri bođa vratili su u Budvu.

D. Klarić

Završetak prvog kruga 3. oktobra, devetog kolu, na drugoligaškom jugu imao je program vrlo zanimljivi kompozicijski, bokeljski obracun Bokelj - Grbala kada ћe se moći potpunije analizirati dosadašnji učinak ovih klubova. Sada, učiši tog derbija, kao i prije odigravana utakmice Grbala - Budućnosti, ocjena učinka klubova iz Kotora i Grbala oszilićira.

Bokelj je počeo sjauno, pobjeđujući je i na gostovanjima, ali su u dva derbija, Budućnosti i Jedinstvo u Podgorici i BiJelom Polju, kotorski fudbaleri džekvili debakl. Obu putu su porazeni istim rezultatom (0:4) i показали u tim suseretima kako nešigurnost u odbrani, tako i neštrpenost u napadu. Uostalom, strijelci Bokelja i na utakmici u kojoj je Bokelj pobjeđujući nisu se proslavili, jer od stvorjenih prijatelja za godišnje su promašivali nego pogajali!

U novoj sezoni trener Ivo Donkovski morao je da stvara novi tim. Fluktuacija igračkog kadra bila je velika, pa su silom prijatelja neki mlađi igrači dobili šansu da igraju, a nedostatak učinka učinio je svoje. Ipak, u cijelini gledano, Bokelj je pružio čak i više nego što se очekivalo i nalazi se u vrhu tabele ali,

Mnogo više se очekivalo od fudbalera Mornara na početku ovgodisnje prvenstva. Drugi ligi - Jug. Barani su katastrofalno startovali (Budućnost kod kuće - 0:5 i Rudar u Pljevljima - 0:2) i polako se oporavljaju od tog početnog šoka. Na naftaku njihov skor i nije tako loš, daje pobjede (Mogren 2:0 i Grbala 1:0), tri remija Bokelj 0:0, Mladost 1:1 i Čelik 1:1) i poraz u Petrovcu 0:1. Ipak, ambičije Mornara na početku prvenstva bile su mnogo veće od devet bodova iz osam utakmica.

- Ohrabruje što smo na poslednjoj prvenstvenoj utakmici sa Čelikom u Nikšiću igrali mnogo bolje nego na prethodne dve, sa Petrovcom u gostima i sa ekipom Mladosti u Baru. Imali smo u prethodnih osam kolu mnogo pobjeda, lopta nas nikako nije htjela - каже na početku razgovora sekretar Mornara Svetozar Jevetić. - Samo je Žetković u jednom meču dva puta pogodio prečku. Upravo i naftišiši zabriňava ta neefikasnost - na osam utakmica postigli smo pet golova. Sve bi

БОКЕЉ И ГРБАЉ ИЗМЕЂУ ЖЕЉА И МОГУЋНОСТИ

бодова изgубио и код kuće, што vjerni navijači nisu очekivali.

Mozda, ipak, treba više vremena da se ukomponuju nove snage i fudbaleri koji su od ranije bili u Grbљu. Istako, очekivaši navijača koji su vjerovali da ћe Grbala biti kandidat za sam Vrh tabele, mogda su bila pretežjana. U dijelu sportske javnosti već se stvorila slika da ћe Grbala, ove godine, biti ono što je Kom bio tokom minule sezone, u Drugu ligu Jug. No, s obzirom na dosadašnje igre Budućnosti, Jedinstva i Bokelja, Grbala tешко може da istupi nadje poklonika fudbala kojima je pri sru, „crveno-plavo-bijela“ ekipe Grbala.

U svakom slučaju, javno proklamovani cilj trenera Milorad Malovrasića da je zadatak, u ovgodisnje prvenstvu, opstanak u ligi čini se da nije pretežak i da ћe se na stadionu pored Jadranse magistrare, u Grbљu, obezbjediti bodovi koji ћe Grbala zadržati u drugoligaškom društvo.

D. Davidović

НЕЕФИКАСНОСТ, БОЉКА МОРНАРА

došlo na svoje kada bismo na predstojeći trostruki duel u južnorskoj konkurenčiji sa kotorškim Bokeljom. Petlići, kadeti i omладinci odmjerile snagu sa vrnjačkim iz Kotoru u finalu kupa Jadrane regije - каже Jevetić.

U Mornaru mnogo очekuju od nađene utakmice sa bjelopoljskim Jedinstvom u Baru. Bjelopolci su mogda jedini tim koja se može mjeriti sa ekipom Budućnosti. Mornar, članica je, slabije igra kod kuće nego na strani. Sada je ljeplja prijatelja da se rehabilituje pred svojim navijačima i da prvi dio prvenstva završi sa polovicim učinkom. Svi igrači na koje racuna trener Mladen Vučićević su spremni i orni za igru, jedino je neizvjesno učišće Mrvaljevića koji ima četiri žuta kartona i pitanje je da li su pažljivati protiv Jedinstva u Baru ili na prvom nađenom gostovanju, protiv Budućnosti na stadionu pod Goricom.

M. Vučićević

ПОЧЕТОК ОКТОБРА ОДРЖАЋЕ СЕ 11. СВЈЕТСКО КЛУПСКО ПРВЕНСТВО У ДИСЦИПЛИНИ РИБОЛОВ ШТАПОМ СА ПЈЕШЧАНЕ ОБАЛЕ**ПРИЈАВЉЕНО 17 КЛУБОВА ИЗ ЈЕДАНАЕСТ ДРЖAVA**

Od 5. do 12. oktobra na Bečićkoj plazi, Jazu, Bulevaru i Veličkoj plazi u Ulcinju, održaće se 11. svjetsko klupsko cenijsko prvenstvo u disciplini ribolov štapom sa pješčanom obale. Svjetska asocijacija sportskih ribolovača (CIPS) i Svjetska federacija za sportski ribolov na moru (FIPS-M) dodijelili su organizaciju šampionata Svetsu za sportski ribolov na moru. Crnogorski ribolovni klub je organizator ovog prvenstva.

Pokrovitelji svjetskog prvenstva sportskih ribolovača su Vladan Republike Crne Gore i Opština Budva, predsjednik Počasnog odbora predsjednik RCG Filip Vučićević, a predsjednik Organizacionog odbo-

ra Jusuf Kalamperović, potpredsjednik Vladan RCG.

Organizatori очekuju da ћe ovu takmicanje doprinijeti sticanju takmичarskog i organizacionog učinka, postizanju dobroih rezultata, povrećujući interesovanje i omosovljanje naših sportskih ribolovnih društava, pozivajući i jačajući sportske saрадњe sa drugim nacionalnim savezima i popularizaciju sportskog ribolova kao potencijalno značajnog privrednog resursa, naših turističkih ljeptota i njihovo veće valorizaciju intenzivnim razvojem ribolovnog turizma.

Pokrovitelji svjetskog prvenstva sportskih ribolovača su Vladan Republike Crne Gore i Opština Budva, predsjednik Počasnog odbora predsjednik RCG Filip Vučićević, a predsjednik Organizacionog odbo-

ra M. Vučićević.

МАРКЕТИНГ

КЊАЗ МИЛОШ АД
БУКОВИЧКА БАЊА - АРАНЂЕЛОВАЦ
ПРОДАЈНИ ЦЕНТАР
БУДВА

Минерална вода
Сокови

Пића других производача

Продажни центар у Ластићи грдаљској
тел. (086) 451-297, факс 452-518

Дисконт у Будви, ЦДС Подкошљун
тел. (086) 452-378

SCI

BUDVA

VAŠ PARTNER

SHOP COMMERCE INTERNATIONAL

JUGODRVO RADANOVICI (082) 325-271
RK "KAMELIJA" KOTOR (082) 325-682
RK "БЕОГРАД" БИЈЕЛО ПОЉЕ (084) 32-350

У САЛОНИМА НАМЈЕШТАЈА:

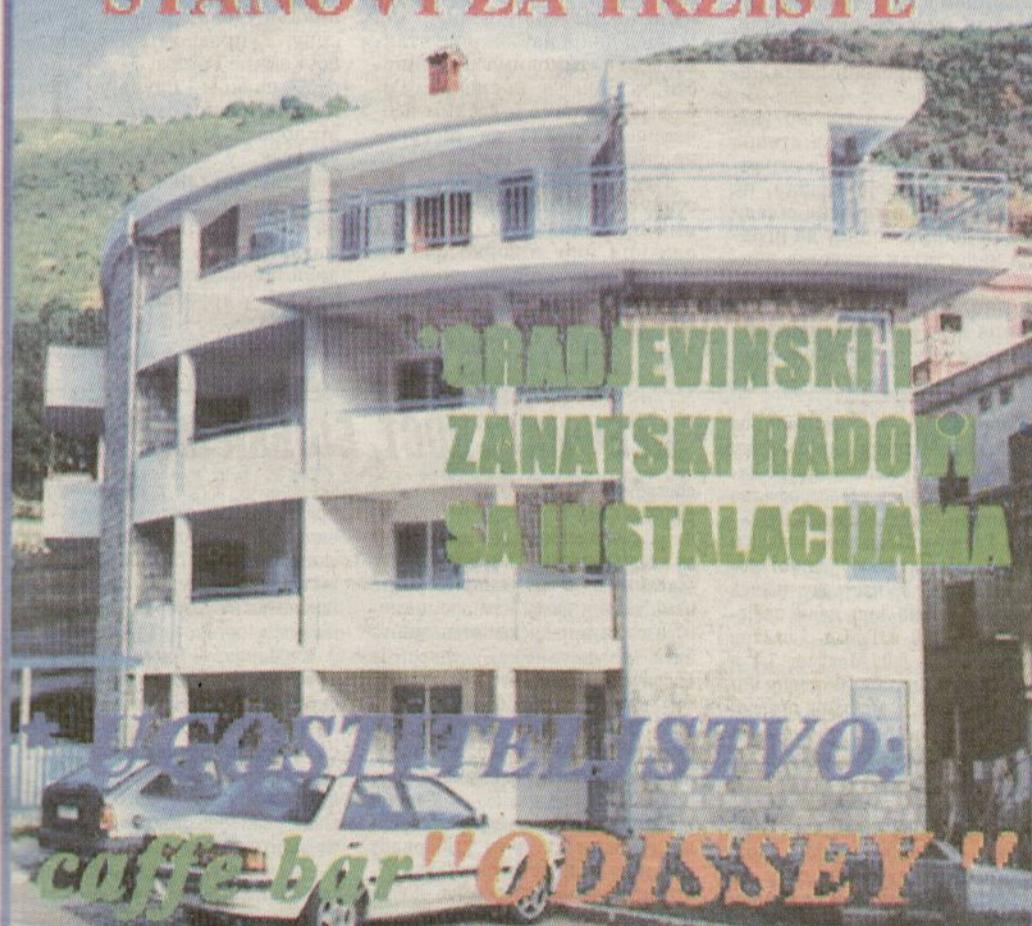
- SPAVAĆE SOBE
- GARNITURE
- KUHINJE
- TEPIŠI I ITISONI
- KANCELARIJSKI НАМЈЕШТАЈ
- LUSTERI I BIJELA TEHNIKA

ZA GOTOVINSKO PLAĆANJE 5-10% POPUSTA
KREDITI NA 12 MIESECI BEZ УЧЕШЋА

VAŠ SCI BUDVA

B "BANEX"

STANOVI ZA TRŽIŠTE

Tel: 086/452-790 069/023-569

banexgradnja@cg.yu

BUDITE SPONZOR
PRVOG TELETEXTA
U CRNOJ GORI

TV Budva

MARKETING
086/ 454 - 811

Info 101

>>